

ÉÉN LOKET VOOR LERARENOPLEIDINGEN:
SLEUTEL VOOR EFFECTIEVE SAMENWERKING?

Een beleidsevaluatie over het project *één loket voor alle lerarenopleidingen*;
onderdeel van het Regionaal Samenwerkingsverband Utrecht

Masterthesis Sociologie
'Vraagstukken van Beleid en Organisatie'
Monique Bergmans - 0302031
Begeleider: drs. Annemarije Oosterwaal

Universiteit Utrecht

Juni 2009

Monique Bergmans
0302031
mmmj.bergmans@gmail.com

Masterthesis Vraagstukken van Beleid en Organisatie
Faculteit Sociale Wetenschappen
Universiteit Utrecht
Begeleider: drs. Annemarije Oosterwaal

Afstudeeronderzoek in opdracht van het Instituut Archimedes (HU) en het MLOS (UU)
Begeleider: drs. Annemiek Jonker

Voorwoord

Na vijf maanden hard werken kan deze masterthesis dan eindelijk worden ingeleverd. Hiermee rond ik mijn master Vraagstukken van Beleid en Organisatie af. Na het behalen van mijn tweedegraads lesbevoegdheid in het vak wiskunde was ik nog niet uitgeleerd. Uit maatschappelijke interesse koos ik voor de opleiding sociologie, en heb daar geen spijt van! Mijn kennis van de samenleving is enorm toegenomen en ik heb eindelijk leren 'lezen en schrijven'.

Natuurlijk wil ik graag een aantal mensen bedanken. Allereerst Annemiek Jonker, mijn begeleider vanuit het IVLOS; voor haar vertrouwen, haar creatieve input en haar hulp op organisatorisch vlak! Daarnaast wil ik graag ook mijn begeleider van de Universiteit Utrecht, Annemarije Oosterwaal, heel hartelijk danken voor haar goede adviezen, haar enthousiasme en haar kritische blik!

Ook wil ik mijn lieve familie en vriendinnen bedanken voor hun steun tijdens mijn afstuderen. Jullie support vanaf de zijlijn was hartverwarmend!

Als laatste wil ik mijn vriend Martijn bedanken voor zijn geruststellende en bemoedigende woorden in tijden van stress, en voor het verzorgen van de af en toe broodnodige ontspanning!

Bij het afsluiten van mijn studie ben ik klaar voor een nieuwe fase in mijn leven. Ik heb er zin in!

Monique Bergmans

Juni 2009

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	6
1.1 Achtergrond	6
1.2 Probleemstelling	8
1.3 Relevantie	9
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Soorten Evaluaties	12
2.3 Stromingen in Evaluatieonderzoek	14
2.4 Beleidstheorie	16
2.5 Toepassing	19
Hoofdstuk 3: Methoden	22
3.1 Onderzoeksmethoden	22
3.2 Onderzoekskwaliteit	23
3.2.1 <i>Betrouwbaarheid</i>	23
3.2.2 <i>Validiteit</i>	23
3.3 Dataverzameling	24
3.3.1 <i>Documentenanalyse</i>	24
3.3.2 <i>Interviews</i>	26
3.4 Analysemethoden	27
Hoofdstuk 4: Beleidstheorie	28
4.1 Inleiding	28
4.2 Finale Relaties	28
4.2.1 <i>Beleidsinterventie</i>	28
4.2.2 <i>Finale Relaties</i>	30
4.3 Causale Relaties	31
4.4 Beleidstheorie	34

Hoofdstuk 5: Resultaten	36
5.1 Effectiviteit van de Beleidsinterventie	36
5.2 Aansluiting	39
5.3 Behoeften van Scholen	39
Hoofdstuk 6: Conclusie	45
Hoofdstuk 7: Aanbevelingen	47
7.1 Inleiding	47
7.2 Aanbevelingen voor het Instituut Archimedes en het IVLOS	47
7.3 Aanbeveling voor het IVLOS	48
7.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	50
Lijst met Afkortingen	52
Literatuur	53
Bijlage	55

Hoofdstuk 1: Inleiding

In deze masterthesis zal, in opdracht van het Instituut Archimedes (Hogeschool Utrecht) en het IVLOS (Universiteit Utrecht), een formatieve evaluatie worden uitgevoerd over het project één loket voor alle lerarenopleidingen. Dit project is onderdeel van het Regionaal Samenwerkingsverband, dat tot doel heeft de samenwerking tussen lerarenopleidingen en het onderwijsveld in de regio Utrecht te versterken. Onderzocht zal worden wat de voorlopige effectiviteit van het project is, en welke behoeften scholen hebben ten aanzien van één loket.

1.1 Achtergrond

Onlangs is er door de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), de HBO-raad en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de Beleidsagenda Lerarenopleidingen 2005 - 2008 opgesteld (Ministerie van OCW, 2005). Het belangrijkste doel van deze beleidsagenda is om de kwaliteit van de lerarenopleidingen te verhogen en de educatieve infrastructuur - de regionale samenwerking tussen de lerarenopleidingen onderling en tussen de lerarenopleidingen en de scholen - te intensiveren en te versterken.

Het Instituut Archimedes (HU) en het IVLOS (UU) hebben naar aanleiding van deze beleidagenda een subsidieaanvraag ingediend voor een Regionaal Samenwerkingsverband (RSV). Deze subsidie, ter waarde van bijna 1 miljoen euro, is in 2005 toegekend. Het projectplan van het RSV heeft als hoofddoel de regionale samenwerking tussen de lerarenopleidingen en het onderwijsveld in de regio Utrecht te versterken om zo de kennisuitwisseling te verbeteren. Het projectplan bestaat uit elf deelprojecten welke zijn onderverdeeld in drie thema's: (i) kennis en kenniscirculatie; (ii) professionalisering en individuele ontwikkeling; en (iii) schoolontwikkeling en projecten.

In deze masterthesis staat het deelproject één loket voor alle lerarenopleidingen centraal. Het doel van dit project is de realisatie van één loket. Bij dit loket kunnen scholen terecht kunnen met al hun vragen op het gebied van stages, nascholing en vacatures. Het project past binnen het thema professionalisering en individuele ontwikkeling en is een van de belangrijkste projecten uit het projectplan van het RSV.

Het idee voor het project één loket voor alle lerarenopleidingen is ontstaan op een aantal middelbare scholen waar studenten van zowel het Instituut Archimedes, als het IVLOS begeleid worden. Tijdens een overleg, naar aanleiding van het RSV, informeerden rectoren naar de mogelijkheid van een loket. Dit loket zou een oplossing moeten bieden voor problemen die op scholen bestaan als gevolg van onvoldoende samenwerking tussen de twee lerarenopleidingen. Zo hebben het Instituut Archimedes en het IVLOS een eigen methode voor het werven van stageplaatsen en een eigen begeleidingssysteem voor stagiaires, wat bij sommige scholen verwarring oplevert. Deze scholen zijn van mening dat een betere samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS veel van dit soort problemen kan oplossen. Vanwege de bereidheid van het Instituut Archimedes en het IVLOS om de service naar scholen toe te verbeteren, en vanwege de nu beschikbare subsidie, werd dit idee omgezet in een project. In deze masterthesis wordt aangenomen dat de vraag naar een loket groot genoeg was om de opzet van het project één loket voor alle lerarenopleidingen te rechtvaardigen.

De projectcoördinatoren van het RSV zijn Dirk van der Veen (Instituut Archimedes) en Annemiek Jonker (IVLOS). In een projectplan hebben zij de ideeën van rectoren rond het loket, omgezet naar drie concrete vraagstukken. Ten eerste zal de informatiebehoefte van scholen in beeld gebracht moeten worden. Hierbij is het vooral van belang dat er inzicht ontstaat in de precieze problemen die scholen signaleren als gevolg van onvoldoende samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS. Ten tweede moet worden onderzocht hoe een intermediaire functie van het loket vormgegeven kan worden. En tot slot zouden de projectcoördinatoren graag meer inzicht krijgen in de mogelijkheid om afstemming en transparantie in opleidingseisen te bereiken.

Om tot een oplossing van deze vraagstukken te komen staan in de projectopzet van het project één loket voor alle lerarenopleidingen een aantal concrete acties vermeld. De twee belangrijkste acties zijn: (1) een serie interviews met verschillende scholen uit de regio Utrecht, gevolgd door (2) een overleg met vertegenwoordigers van verschillende lerarenopleidingen om vast te stellen wat wenselijk en haalbaar is.

In maart 2009, vlak voordat de evaluatie zou beginnen, werd bekend dat het IVLOS zich zou aansluiten bij de digitale wervingsmethode voor stageplaatsen van het Instituut Archimedes. Met deze beleidsinterventie, die later zal worden toegelicht, werd het doel voor deze masterthesis verbreed. Oorspronkelijk was doel om alleen een antwoord te vinden op de twee eerst genoemde vraagstukken, te weten (1) het in kaart

brengen van de informatiebehoefte van scholen, en (2) het uitbrengen van een advies ten aanzien van de vormgeving van het loket. Doordat samenwerking op het gebied van werving van stageplaatsen echter precies aansluit op het idee van een loket, kan gesteld worden dat hiermee het project één loket voor alle lerarenopleidingen in de implementatiefase is getreden. Hierdoor kan in deze masterthesis, naast het beantwoorden van de twee eerst genoemde vraagstukken, ook al gedeeltelijk de effectiviteit van het beleid gemeten worden.

1.2 Probleemstelling

Deze masterthesis wordt uitgevoerd in opdracht van het Instituut Archimedes en het IVLOS en kan gekarakteriseerd worden als praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. 'Het doel van praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek is het doen van onderzoek voor de ontwikkeling, de uitvoering en de evaluatie van oplossingen voor praktijkproblemen die bestaan bij aanwijsbare personen, groepen, of organisaties buiten de wetenschap' ('t Hart et al, 2005: 71). Bij praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek wordt, in tegenstelling tot praktijkgericht niet-wetenschappelijk onderzoek, gebruik gemaakt van wetenschappelijke theorieën die in dienst staan van de oplossing van praktijkproblemen ('t Hart et al, 2005). Dit maakt het soms lastig een goede balans te vinden tussen enerzijds de noodzakelijke verdieping in wetenschappelijke theorie, en anderzijds de toepassing hiervan op een praktijksituatie. In de beginfase van dit onderzoek heeft daarom uitvoerig overleg plaats gevonden met de opdrachtgevers en de universiteit over de probleemstelling. Dit heeft geleid tot een doelstelling waarbij een theoretisch kader een goede aansluiting kan vormen op de praktische behoefte van de opdrachtgevers aan een formatieve evaluatie. De doelstelling van dit onderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

Inzicht krijgen in de mate waarin samenwerking van het Instituut Archimedes en het IVLOS, op het gebied van werving van stageplaatsen, aansluit op de behoefte van scholen uit regio Utrecht aan één loket en het uitbrengen van advies ten aanzien van de vormgeving van dit loket.

Bij deze doelstelling is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat zijn de behoeften van scholen ten aanzien van één loket en in welke mate sluit samenwerking van het Instituut Archimedes en het IVLOS, op het gebied van werving van stageplaatsen, daarop aan?

Bij deze hoofdvraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Wat is beleidstheorie achter het loket?
- In welke mate is de samenwerking van het Instituut Archimedes en het IVLOS op gebied van werving van stageplaatsen effectief?
- Welke (overige) concrete behoeften hebben scholen ten aanzien van één loket?
- Welke beleidsaanbevelingen kunnen er, ten aanzien van de vormgeving van het loket, gedaan worden aan het Instituut Archimedes en het IVLOS?

1.3 Relevantie

Deze masterthesis kent allereerst een grote maatschappelijke relevantie. Met het RSV wordt de politieke ambitie voor een betere educatieve infrastructuur omgezet in concrete plannen voor versterking hiervan in de regio Utrecht. Doordat deze masterthesis tot doel heeft om de algehele effectiviteit van het project één loket voor alle lerarenopleidingen te verbeteren, levert deze masterthesis zowel een directe als een indirecte bijdrage aan het versterken van de educatieve infrastructuur in de regio Utrecht. De directe bijdrage is dat scholen, via de interviews die in het kader van deze masterthesis gehouden worden, meer betrokken worden bij het Instituut Archimedes en het IVLOS. Dit versterkt het contact tussen deze drie partijen. De indirecte bijdrage is daarnaast dat het RSV, waar het project één loket voor alle lerarenopleidingen onderdeel van is, in zijn geheel ook zorgt voor een versterking van de educatieve infrastructuur in de regio Utrecht. Verder zou deze versterkte educatieve infrastructuur, zeker in combinatie met de daadwerkelijke realisatie van een loket, op termijn kunnen bijdragen aan een kwaliteitsverhoging van de lerarenopleidingen van het Instituut Archimedes en het IVLOS. Immers, wanneer de communicatie met scholen door middel van een loket verbeterd wordt, kan dit leiden tot bijvoorbeeld een betere begeleiding van stagiaires. Tot slot, zou deze kwaliteitsverhoging van lerarenopleidingen een

bijdrage kunnen leveren aan het grote maatschappelijke probleem van een lerarentekort in Nederland (Ministerie van OCW, 2007).

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat er meer inzicht ontstaat in de reconstructie van een beleidstheorie. Binnen het huidige wetenschappelijke onderzoek is het begrip beleidstheorie op verschillende manieren gedefinieerd en worden er diverse methoden voor reconstructie beschreven. In deze masterthesis zal vanuit verschillende, bestaande methoden voor reconstructie van beleidstheorieën, een nieuwe aanpak voor de reconstructie van een beleidstheorie gepresenteerd worden. Op deze manier ontstaat een overkoepelend inzicht in beleidsevaluaties in het algemeen, en in methoden voor reconstructie van beleidstheorieën in het bijzonder.

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader

2.1 Inleiding

'[...] program evaluation or interchangeably as evaluation research [is] defined as a social science activity directed at collecting, analysing, interpreting, and communicating information about the workings and effectiveness of social programs.'

- Rossi et al. 2004: 2.

Beleidsbeoordelingen vinden hun oorsprong in de twintigste eeuw (Leeuw, 2005). De eerste voorbeelden van beleidsbeoordelingen zijn te vinden in de jaren dertig (Freeman, 1977) en ook na de Tweede Wereldoorlog werden diverse beoordelingen verricht om de vele beleidsmaatregelen te beoordelen. Vanaf de jaren vijftig is de vraag naar beoordelingen exponentieel gegroeid (Leeuw, 2005; Rossi et al, 2004). Deze sterke groei aan beleidsbeoordelingen leidde in de jaren zeventig tot het ontstaan van evaluatieonderzoek als wetenschapsdiscipline (Rossi et al, 2004).

Evaluatieonderzoek kent drie belangrijke verschillen met andere sociale wetenschapsdisciplines. Ten eerste heeft evaluatie onderzoek een ander doel: *'Evaluation, unlike the basic sciences, does not aim for "truth" or certainty. Its aim is to help improve programming and policy making'* (Weiss 1997: 516). Ten tweede onderscheidt evaluatieonderzoek zich door het publiek waarvoor het onderzoek dient. Onderzoek uit andere sociale disciplines richt zich met name op wetenschappers en studenten. Resultaten van evaluatieonderzoek, daarentegen, zijn primair gericht aan opdrachtgevers (Clarke, 1999). Tot slot dienen uitvoerders van evaluatieonderzoek in hogere mate rekening te houden met de sociale en politieke context waarin zij zich bevinden, vooral waar het gebruik van onderzoeksresultaten betreft. Met name doordat stakeholders, met uiteenlopende belangen, tot één beleidsvisie moeten komen. (Rossi et al, 2004).

Een belangrijke overeenkomst tussen evaluatieonderzoek en andere wetenschapsdisciplines zijn de methodologische eisen van onderzoek. In beide disciplines streven wetenschappers naar een hoge mate van validiteit en betrouwbaarheid. In de praktijk blijkt het voor uitvoerders van evaluatieonderzoek echter wel moeilijker om deze eisen te handhaven. Een belangrijke oorzaak hiervoor is het

gebrek aan tijd en middelen waarmee zij vaak kampen. Dit is een gevolg van het feit dat opdrachtgevers van evaluatieonderzoek vaak minder veeleisend zijn op het gebied van wetenschappelijke kwaliteit en meer geïnteresseerd zijn in de bruikbaarheid van resultaten (Clarke, 1999). Rossi (2004: 17) beschrijft dit spanningsveld tussen wetenschap en praktijk als volgt: *'The challenges to the evaluator are to match the research procedures to the evaluation questions and circumstances as well as possible and, whatever procedures are used, to apply them at the highest possible standard feasible to those questions and circumstances'*

2.2 Soorten Evaluaties

Er zijn verschillende soorten beleidsevaluaties. De klassieke indeling van Scriven (1967) onderscheidt twee typen evaluaties: (1) formatieve evaluaties en (2) summatieve evaluaties. Het voornaamste verschil tussen beide typen evaluaties is het doel van de evaluatie. Formatieve evaluaties hebben als voornaamste doel om beleid te verbeteren. Deze evaluaties zijn erop gericht de sterke en zwakke punten in het beleid op te sporen, waarna hierover wordt gerapporteerd aan de besluitvormers en uitvoerders. Deze kunnen vervolgens, indien nodig, het beleid bijstellen.

Een summatieve evaluatie, daarentegen, heeft tot doel een oordeel te geven over de algehele effectiviteit van beleid. Rossi (2004: 65) definieert een summatieve evaluatie als volgt: *'Evaluative activities undertaken to render a summary judgement on certain critical aspects of the program's performance.'* Een summatieve evaluatie bevat veel kwantitatieve data en heeft daarnaast een oordelend en concluderend karakter. Dit in tegenstelling tot een formatieve evaluatie, welke veel kwalitatieve data bevat en gericht is op actie en verbetering van het beleid (Clarke, 1999; Rossi et al. 2004).

Een andere bekende indeling van evaluaties is de verdeling in enerzijds procesevaluaties, en anderzijds effectevaluaties (Hoogerwerf, 2003; Rossi et al, 2004; Weiss, 1998). Bij een procesevaluatie ligt de focus op het implementatieproces van een beleidsinterventie. Rossi (2004: 170) geeft het belang van een procesevaluatie als volgt weer: *'Although implementing a program concept may seem straightforward, in practice it is often very difficult. (...) An important evaluation function, therefore, is to assess the adequacy of program process.'* Procesevaluaties zijn systematisch opgezet en evalueren of de implementatie van een beleidsinterventie verloopt zoals beschreven is in het beleidsplan.

Het is echter niet alleen van belang dat beleid goed wordt geïmplementeerd, het is ook belangrijk dat beleid effectief is. Bij effectevaluaties ligt de focus daarom op het meten van de effectiviteit van het beleid: in welke mate heeft het beleid de gestelde doelen bereikt. De grootste uitdaging bij een effectevaluatie is het bewaken van de validiteit (Rossi et al, 2004; Weiss, 2008). Doordat in de praktijk vele contextuele factoren een rol spelen bij het wel of niet slagen van beleid, is het de taak van de onderzoeker om vast te stellen welke effecten nu precies zijn toe te schrijven aan een beleidsinterventie. Aan de ene kant vraagt dit om een zeer stricte onderzoeksopzet: *'The more rigorous the research design, the more confident we can be about the validity of the resulting estimate of intervention effects.'* (Rossi et al, 2004: 234). Maar aan de andere kant is men ook bij een effectevaluatie gebonden aan tijd, geld en medewerking van betrokkenen. Dit maakt de uitvoer van een effectevaluatie, zowel tijdens als na de invoering van het beleid, een moeilijke en riskante onderneming (Rossi et al, 2004).

Kijkend naar de indeling van Scriven kan de indruk ontstaan dat formatieve en summatieve evaluaties gelijk staan aan respectievelijk proces- en effectevaluaties. Toch is dit niet zo: *'formative evaluations are not a species of process evaluation and summative evaluations are not exclusively concerned with outcomes: indeed, either may focus on process or outcome.'* (Scriven geciteerd in Clarke, 1999: 10). De indeling formatief/summatief zegt iets over het doel van een evaluatie, terwijl de indeling proces/effect wijst op de focus van een evaluatie. Zo worden er in een formatieve effectevaluatie bijvoorbeeld adviezen gegeven met het doel de effectiviteit van het beleid te verbeteren, terwijl een formatieve procesevaluatie tot doel heeft het implementatieproces te verbeteren.

De evaluatie die in dit onderzoek zal worden uitgevoerd kan het best getypeerd worden als een formatieve evaluatie omdat deze tot doel heeft het beleid te verbeteren. Doordat er zowel gekeken zal worden naar mate waarin de implementatie van de beleidinterventie volgens planning verloopt, als naar de mate waarin het beleid tot nu toe effectief is, kan deze evaluatie niet strikt getypeerd worden als een proces- of een effectevaluatie.

2.3 Stromingen in Evaluatieonderzoek

In evaluatieonderzoek zijn drie stromingen te onderscheiden (Alkin en Christie, 2004). In de eerste stroming (use) heerst de opvatting dat evaluatoren zich vooral bezig dienen houden met de vraag hoe informatie uit beleidsevaluaties gebruikt wordt. Evaluaties zouden zo ontworpen moeten worden dat deze beleidsmakers goed informeren, om hen op die manier te helpen bij het maken van beslissingen (Alkin en Christie, 2004). Michael Patton (1978), een wetenschapper die zich tevens op deze stroming bevindt, ziet het zelfs als plicht van de evaluator om zorg te dragen voor gebruik van zijn werk.

Wetenschappers binnen de tweede stroming (valuing) zijn van mening dat het toekennen van waarde aan hun bevindingen de belangrijkste taak is van onderzoekers die een evaluatie uitvoeren (Alkin en Christie, 2004). De meest invloedrijke wetenschapper in deze stroming, Michael Scriven, benadrukt de maatschappelijke plicht van een evaluator en stelt dat: *'Bad is bad and good is good and it is the job of evaluators to decide which is which'* (Scriven, 1986: 19).

De derde stroming (methods) huisvest wetenschappers die zich richten op het beschrijven van methoden voor het uitvoeren van een beleidsevaluatie. Alkin en Christie (2004) geven aan dat deze stroming de grootste en meest belangrijke stroming is binnen het evaluatieonderzoek. Reden hiervoor is dat ook wetenschappers die zich op de twee andere stromingen bevinden, meestal uitspraken doen over de methode waarop een beleidsevaluatie volgens hen zou moeten worden uitgevoerd.

Grondlegger op het gebied van methodebeschrijving is Donald Campbell. Campbell pleit sinds de jaren vijftig voor evaluaties met een (quasi-) experimenteel design. Het basisprincipe hierbij is dat er twee zo gelijk mogelijke situaties gecreëerd worden om vervolgens in één van deze situaties een beleidsinterventie te laten plaatsvinden. Wanneer in deze laatste situatie een verandering in bijvoorbeeld het gedrag van mensen optreedt, wordt dit effect toegeschreven aan de beleidsinterventie (Alkin en Christie, 2004).

Het gebruik van experimentele onderzoeksdesigns vormt in het evaluatieonderzoek een belangrijke basis voor de wetenschappelijke methoden van evaluatieonderzoek. Vanaf de jaren zeventig kwam er echter kritiek op het experimentele design van Campbell. Het design bleek, vanwege zijn hoge methodische kwaliteitseisen, in de praktijk nagenoeg onuitvoerbaar. Bovendien zou de nadruk bij deze methode te veel liggen op het effect van beleid en te weinig op de precieze werking, de zogenoemde black box, van het beleid. Men was, met andere woorden,

niet enkel meer geïnteresseerd in de vraag *of* beleid wel of niet effectief was maar vooral ook in de vraag *waarom* dit het geval was (Weiss, 1998; Pawson en Tilley, 1997). Dit leidde tot een methode van evalueren die ook wel *theory-driven* (Chen en Rossi, 1981) of *theory-based* (Weiss, 1995) wordt genoemd. Uitgangspunt hierbij is dat zo helder mogelijk in kaart wordt gebracht hoe een bepaalde beleidsinterventie moet leiden tot de oplossing van een sociaal probleem. Deze uitwerking van de black box wordt ook wel de beleidstheorie genoemd. En hoewel de term beleidstheorie inmiddels vele definities kent, omvat de kern altijd een overzicht van de veronderstellingen die aan beleid ten grondslag liggen. Een beleidstheorie maakt dus expliciet waarom beleidsmakers verwachten dat een bepaalde beleidsinterventie zal leiden tot de oplossing van een sociaal probleem.

Het belangrijkste probleem bij deze *theory-driven* methode van evalueren is echter dat beleidstheorieën vaak moeilijk te achterhalen zijn. Clarke (1999: 31) beschrijft dit als volgt: *'In reality, the theory behind a programme is not always made explicit nor is it fully articulated by policy-makers or programme designers.'* In de volgende paragraaf zal daarom dieper worden ingegaan op de inhoud van een beleidstheorie alsmede op methoden voor reconstructie ervan.

2.4 Beleidstheorie

Een alomvattende definitie van het begrip beleidstheorie wordt gegeven door Rossi (2004: 134): *'A program's theory is the conception of what must be done to bring about the intended social benefits.'* Hoogerwerf (1990: 285) is specifiek in zijn definitie en spreekt van *'the total of causal and other assumptions underlying a policy'*. Leeuw (2003: 5) spreekt tenslotte van *'the social and behavioural assumptions that underlie [a] policy (...)'* De definitie van een beleidstheorie die in dit onderzoek gehanteerd zal worden is echter nog specifiek en afgeleid van een omschrijving gegeven door Akkers en Fenger (2005: 54):

Een beleidstheorie omvat alle expliciete en/of impliciete veronderstellingen over de causale en finale relaties die aan beleid ten grondslag liggen

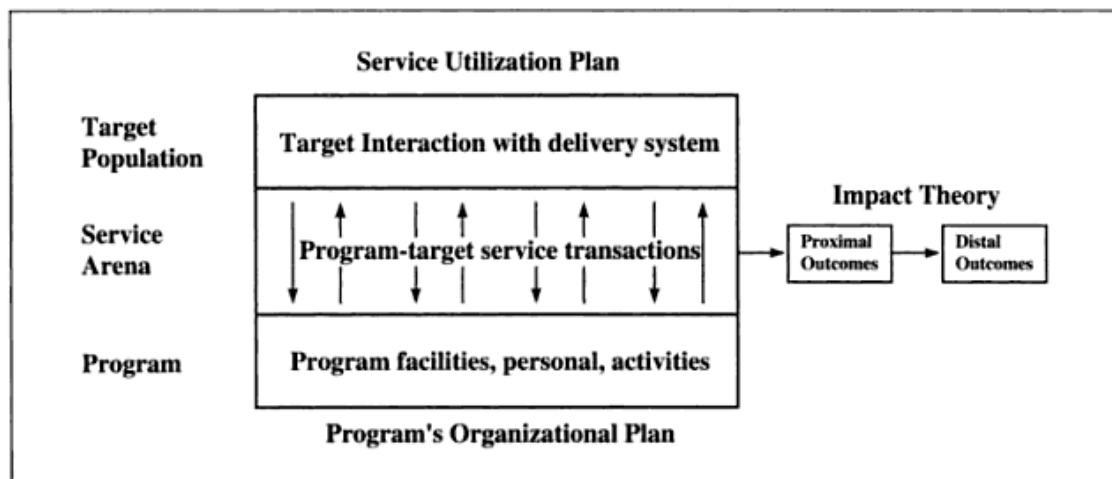
De overeenkomst tussen de gehanteerde definities is het doel van reconstructie ervan. Reconstructie van een beleidstheorie heeft tot doel zo gedetailleerd mogelijk te beschrijven hoe een bepaalde beleidsinterventie een bepaalde uitkomst teweeg zal brengen. Het belang hiervan wordt kernachtig weergegeven door Hoogerwerf (1990: 285): *'(...) the assumptions lying at the root of policy are not only interesting for social sciences, but also important for policy practice. Often policy failure can be partly accounted for by the fact that policies are based on incorrect assumptions.'* Daarnaast vergroot kennis van de beleidstheorie ook de kwaliteit van een evaluatie omdat het de onderzoeker een beeld geeft van de te verwachten serie aan uitkomsten, in plaats van alleen de te verwachten einduitkomst. Hij is op die manier beter in staat om 'door het beleid heen te kijken' en de juiste vragen te stellen (Weiss, 1972).

Nu het doel en het belang van een beleidstheorie besproken zijn, rijst de vraag hoe deze in de praktijk vorm krijgt, oftewel, op welke wijze een beleidstheorie gereconstrueerd wordt. Voorafgaand aan een inhoudelijke beschrijving van verschillende reconstructiemethoden is het echter nuttig aan te geven waarom aandacht voor dit onderwerp van belang is. Leeuw (2003) geeft hiervoor het argument dat wanneer niet helder is hoe een beleidstheorie gereconstrueerd is dit afbreuk doet aan de kwaliteit ervan: *'(...) how do we know what the nature of the underlying theory is if our reconstruction methodology is vague?'* Leeuw (2003: 6). Daarnaast betoogt Leeuw (2003) dat kennis van reconstructiemethoden kan voorkomen dat

onderzoekers een beleidstheorie verkeerd reconstrueren, in welk geval slecht advies aan beleidsmakers het gevolg zou zijn.

Een uitgebreide methode voor reconstructie van een beleidstheorie is te vinden in het zeer populaire boek *Evaluation*, geschreven door Rossi, Lipsey en Freeman (2004). Deze methode veronderstelt dat een beleidstheorie bestaat uit drie componenten, te weten een Program Impact Theory, een Service Utilization Plan en een Program's Organizational Plan. In figuur 1 is aangegeven hoe deze componenten in relatie tot elkaar staan. Het eerste, grote, kader behelst de beleidsinterventie. Omschrijving hiervan bestaat uit twee onderdelen: het Program's Organizational Plan,

Figuur 1: Beleidstheorie volgens Rossi, Lipsey en Freeman

Bron: Evaluation (2004: 140)

een inhoudelijke beschrijving van de interventie alsmede een opsomming van behoeftes, en het Service Utilization Plan, een verantwoording voor het bereiken van de doelgroep. De twee aansluitende kaders, proximal outcomes en distal outcomes, vormen samen de Program's Impact Theory, door de auteurs omschreven als de causale theorie achter de beleidsinterventie. De proximal outcomes worden hierbij omschreven als concrete, korte termijn uitkomsten van het beleid zoals bijvoorbeeld het vinden van een baan voor een werkloze. Distal outcomes zijn de abstracte, lange termijn uitkomsten van het beleid zoals een verbeterde economische status. Deze lange termijn uitkomsten verwoorden een gewenste verandering in een sociale conditie (Rossi et al, 2004).

Zoals Rossi, Lipsey en Freeman (2004) tevens stellen, is er een onderscheid tussen reconstructie van een beleidstheorie voorafgaand aan implementatie van beleid,

en reconstructie wanneer een programma al in werking is gesteld. In het eerste geval kan de onderzoeker het beste achterwaarts te werk te gaan door vanuit de door de opdrachtgevers gewenste sociale verandering terug te redeneren tot de benodigde acties en middelen. In de praktijk is dit echter lastig aangezien doelen vaak vaag zijn en middelen en acties door elkaar heen lopen. Het is daarom aan te raden om met de opdrachtgevers een heldere, doch enigszins flexibele, definitie van het probleem te formuleren zodat het doel duidelijk is en de grenzen aan activiteiten en middelen zijn afgebakend (Rossi et al, 2004).

In het tweede geval, wanneer een programma al in werking is gesteld, is het niet zozeer zaak de benodigde acties en middelen tot het gewenste doel te formuleren (en de haalbaarheid hiervan te evalueren), maar juist om vast te stellen op welk doel het programma, gezien zijn acties en middelen, afstevent. Vervolgens moet worden nagegaan of dit doel in overeenstemming is met het doel dat de opdrachtgevers voor ogen hebben. 'To accomplish this, the evaluator must work with stakeholders to draw out the theory represented in their actions and assumptions.' (Rossi et al, 2004: 148). Wanneer dit niet direct lukt, bijvoorbeeld doordat verschillende opdrachtgevers een ander doel voor ogen blijken te hebben, dient de onderzoeker de rol van consultant op zich te nemen en zorg te dragen voor een beleidstheorie waar alle belanghebbenden zich in kunnen vinden. Het gaat er daarbij niet zozeer om dat de beleidstheorie realistisch is maar dat hij de opvattingen en veronderstellingen van de belanghebbenden goed in kaart brengt.

Nu duidelijk is wat er moet gebeuren (het reconstrueren van een beleidstheorie betaande uit een Program Impact Theory, een Service Utilization Plan en een Program's Organizational Plan) ontstaat de behoefte aan een concreet stappenplan over hoe dit moet gebeuren. Rossi, Lipsey en Freeman (2004) volstaan hier helaas niet in, maar geven wel aan wat bij reconstructie de vier belangrijkste informatiebronnen zouden moeten zijn. Dit zijn namelijk (1) beleidsdocumenten, (2) interviews met opdrachtgevers en andere belanghebbenden, (3) observatie tijdens een bezoek aan de plek waar beleid wordt uitgevoerd, en (4) wetenschappelijke literatuur (Rossi et al, 2004). Weiss (geciteerd in Clarke, 2004: 33) somt dit op als '*documents, people, prior research and logical reasoning*'.

In het artikel *Reconstructing Program Theories: Methods Available and Problems to be Solved* uit beschrijft Leeuw (2003) drie verschillende methoden van aanpak voor reconstructie van een beleidstheorie. Elke methode omvat een concreet stappenplan, een uitgewerkt voorbeeld van toepassing en een opsomming van de

voor- en nadelen. Ten eerste is er de policy-scientific approach, een reconstructiemethode waarbij voornamelijk gebruik wordt gemaakt van documentenanalyse en interviews als bronnen voor het vaststellen van de causale theorie. Vervolgens is er de strategic assessment approach, waarbij de causale theorie wordt vastgesteld door middel van goed georganiseerde groepsdebatten. Het doel is hier niet om kritiek te verzamelen maar juist om tot een verhaal te komen waar iedereen achter staat (empowerment). Tot slot is er de elicitation approach, waar de nadruk ligt op het achterhalen de impliciete veronderstellingen van beleidsmakers door middel van participatieve methoden als observatie en deelname aan overleg. Alle drie door Leeuw (2003) beschreven reconstructiemethoden mondden uit in een overzicht van alle impliciete en expliciete veronderstellingen die ten grondslag liggen aan het beleid, oftewel, de causale theorie.¹

2.5 Toepassing

In dit onderzoek wordt beleidstheorie gedefinieerd als alle expliciete en/of impliciete veronderstellingen over de causale en finale relaties die aan beleid ten grondslag liggen. Er wordt dus in principe aangesloten bij de definitie van Leeuw (2003) met het verschil dat de causale theorie wordt opgesplitst in finale relaties en causale relaties. Finale relaties worden hierbij gedefinieerd als de relaties tussen doeleinden en middelen en causale relaties als de relaties tussen oorzaken en gevolgen (Hoogerwerf, 2003). De meerwaarde van deze opsplitsing is dat er tijdens reconstructie van de beleidstheorie specifiek gekeken kan worden naar de aansluiting van het doel van een beleidsinterventie op de oorzaak van het aan te pakken sociale probleem. Hoogerwerf (2003: 229) omschrijft dit als volgt: 'Idealiter zijn de middelen die in de veronderstellingen van een beleidstheorie worden genoemd, gericht op bepaalde elementen van de causale veronderstellingen: de zogeheten aangrijpingspunten.' Ter illustratie is in figuur 1 een causale theorie² uit het eerder besproken boek *Evaluation* (2004) weergegeven waarbij geen onderscheid is gemaakt tussen finale en causale relaties. In dit voorbeeld wordt Job Training als middel ingezet om het doel Better Job te bereiken. Dit onderdeel van de causale theorie kan dus gezien worden als een finale relatie. Vervolgens gaat men er in dit voorbeeld vanuit dat een betere baan iemand zijn

¹ Leeuw definieert deze causale theorie als de beleidstheorie. Rossi, Lipsey en Freeman noemen dit echter de *Program's Impact Theory* en zien het nog slechts als onderdeel van de beleidstheorie.

² In het boek *Evaluation* wordt zoals eerder vermeld de term *Program Impact Theory* gebruikt.

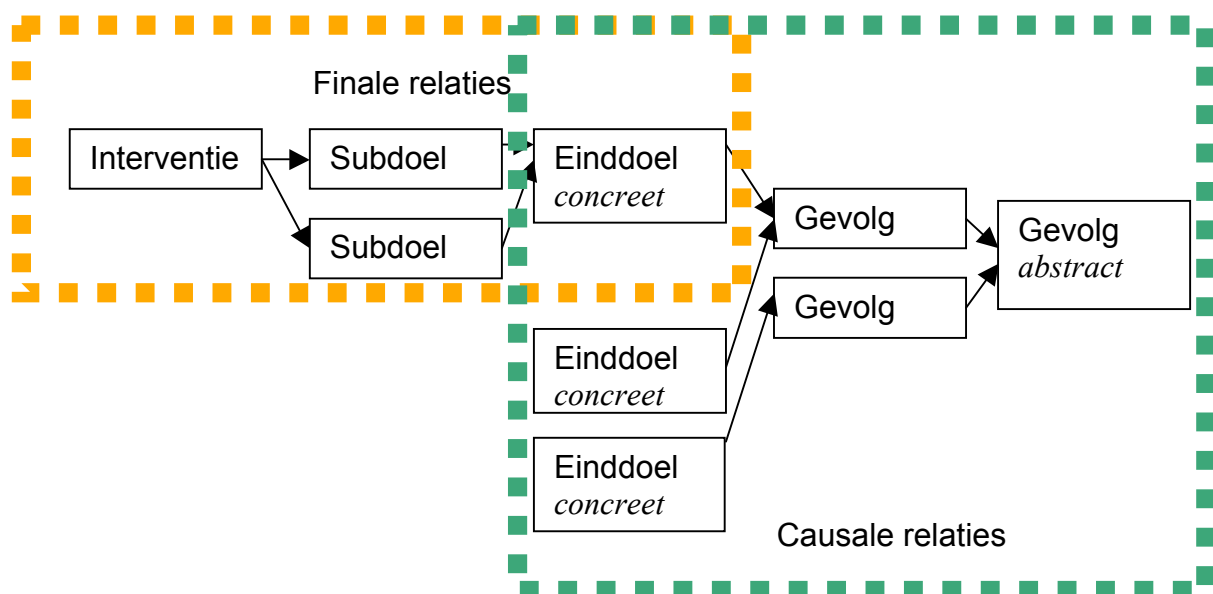
economische status zal verbeteren, een veronderstelling die gezien kan worden als een causale relatie. De vraag is echter of een betere baan inderdaad een verbetering van iemand zijn economische status tot gevolg heeft.

Figuur 1: Voorbeeld van een causale theorie

Een schematische weergave van de beleidstheorie zoals deze in dit onderzoek gehanteerd wordt is weergegeven in figuur 2. Hierbij valt op dat de finale en causale relaties in eerste instantie als losse eenheden beschouwd worden. Pas wanneer uit analyse blijkt het doel van de beleidsinterventie aansluit op de oorzaak van het probleem worden de finale en causale relaties gekoppeld tot een beleidstheorie. Er is in dat geval sprake van een aangrijpingspunt, in figuur 2 te herkennen als het einddoel omcirkeld door zowel oranje als groene lijnen.

Figuur 2: Beleidstheorie

In figuur 3 wordt een concreet stappenplan voor reconstructie van een beleidstheorie, zoals in dit onderzoek gedefinieerd, gepresenteerd. Het stappenplan kent zijn basis in het stappenplan geschreven door Leeuw (2003) bij de eerder besproken policy-scientific approach. Daarnaast komt het stappenplan tegemoet aan het advies van Rossi, Lipsey en Freeman om bij beleid dat al in werking is gesteld met terugwerkende kracht na te gaan of het doel waarop de beleidsinterventie afstevent in overeenstemming is met het doel dat de opdrachtgevers voor ogen hebben. Tot slot is er, in navolging op Hoogerwerf (2003), apart aandacht voor reconstructie van de finale en de causale relaties.

Figuur 3: Stappenplan voor reconstructie van een beleidstheorie

1. Achterhaal de finale relaties van het beleid en geef schematisch weer hoe middel, subdoel en einddoel met elkaar in verband staan. Formuleer vervolgens één of meerdere hypothesen. Deze mogen causaal (A leidt tot B) of niet causaal (hoe meer A, hoe minder B) zijn.
2. Achterhaal de causale relaties van het beleid en geef schematisch weer hoe oorzaak en gevolg met elkaar in verband staan. Formuleer vervolgens één of meerdere hypothesen. Deze mogen causaal (A leidt tot B) of niet causaal (hoe meer A, hoe minder B) zijn.
3. Reconstrueer het totaal aan (causale) hypothesen (stap 2 en 3) tot een samenhangend geheel (de beleidstheorie).
4. Indien gewenst kan de beleidstheorie schematisch worden weergegeven.

Hoofdstuk 3: Methoden

3.1 Onderzoeksmethoden

De formatieve evaluatie die in deze masterthesis wordt uitgevoerd, kan getypeerd worden als een kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek kenmerkt zich door een open en flexibele vorm van dataverzameling, wat goed aansluit bij het exploratieve karakter van een formatieve evaluatie (Boeije, 2004; Maso en Smaling, 1998). Daarnaast stellen kwalitatieve onderzoeksmethoden de onderzoeker in staat dicht bij de betrokken personen te komen, waardoor een goed beeld van het beleidsproces ontstaat (Weiss, 1998). Tot slot stellen kwalitatieve onderzoeksmethoden de onderzoeker in staat een goed beeld van de context te vormen (Weiss, 1998). Deze aspecten maken kwalitatief onderzoek tot een passende onderzoeksmethode voor het onderzoek zoals uitgevoerd in deze masterthesis.

Er is in dit onderzoek gekozen voor twee methoden van dataverzameling; een documentenanalyse en semigestructureerde interviews. Er is gekozen voor een documentenanalyse omdat deze een goed beeld geeft van de context van het probleem. Zo geven notulen van vergaderingen inzicht in de mate van samenwerking tussen scholen en de twee opdrachtgevers, en is er in de subsidieaanvraag bijvoorbeeld veel informatie te vinden over de achtergrond van het Regionaal Samenwerkingsverband. Daarnaast vormt een documentenanalyse een goede voorbereiding op de interviews, omdat het door de achtergrondinformatie de mogelijkheid biedt om een sluitende topiclijst te maken en gerichte vragen te stellen.

Een tweede methode van dataverzameling die in dit onderzoek is toegepast zijn semigestructureerde interviews. De in totaal 15 interviews vormen een noodzakelijke aanvulling op de documentenanalyse omdat hiermee een actueel beeld van de praktijk wordt verkregen. Ook kan er in de interviews specifiek en dieper worden ingegaan op het proces en de effectiviteit van het beleid. Er is gekozen voor semigestructureerde interviews omdat deze, naast het behandelen van vooraf vastgelegde gespreksonderwerpen, ruimte bieden voor open vragen en eigen inbreng van de geïnterviewde. Hierdoor is er de mogelijkheid om, indien relevant, dieper in te gaan op onderwerpen buiten de topiclijst.

3.2 Onderzoekskwaliteit

3.2.1 Betrouwbaarheid

Onder betrouwbaarheid wordt de precisie van methoden van dataverzameling of meetinstrumenten verstaan (Boeije, 2004). Een belangrijk criterium voor de betrouwbaarheid is de herhaalbaarheid van het onderzoek (Maso en Smaling, 1998). Door in deze masterthesis uitgebreid te rapporteren over de gebruikte onderzoeksmethoden wordt de betrouwbaarheid vergroot (Maso en Smaling, 1998). Het stappenplan voor reconstructie van een beleidstheorie biedt een gestructureerde manier van onderzoek, waardoor de herhaalbaarheid vergroot wordt. Tevens is er gebruik gemaakt van inhoudsanalyse met behulp van diverse steekwoorden. Dit vergroot eveneens de herhaalbaarheid.

Een tweede criterium waarop de betrouwbaarheid kan worden beoordeeld is datatriangulatie ('t Hart, 1996). Door in dit onderzoek zowel een documentenanalyse als semigestructureerde interviews uit te voeren, is er sprake van datatriangulatie. Daarnaast is er, door gebruik te maken van verschillende onderzoeksmethoden, ook sprake van methodetriangulatie. Door datatriangulatie en methodetriangulatie wordt de betrouwbaarheid gewaarborgd.

Tot slot is er, bij het afnemen van de interviews, eveneens rekening gehouden met de betrouwbaarheid van het onderzoek. Alle interviews zijn opgenomen met een voice-recorder, waardoor de antwoorden precies konden worden gereconstrueerd en eventuele toevallige fouten konden worden uitgesloten.

De analyse van de interviews zwakt de betrouwbaarheid van het onderzoek echter enigszins af. Reden hiervoor is dat deze analyse is uitgevoerd door slechts één persoon. Hierdoor is de beleidstheorie, die op basis van informatie uit de interviews is opgesteld, minder betrouwbaar. Omdat de beleidstheorie een cruciaal onderdeel is van de in dit onderzoek uitgevoerde evaluatie, tast deze onzekerheid de betrouwbaarheid van het onderzoek aan.

3.2.2 Validiteit

Wetenschappelijke onderzoeken worden daarnaast beoordeeld op hun validiteit, waarbij er onderscheid wordt gemaakt tussen de interne en externe validiteit (Boeije, 2004; 't Hart et al, 2005) De interne validiteit van een onderzoek is hoog wanneer *'de onderzoeker meet of verklaart wat hij beoogt te meten of te verklaren'* ('t Hart et al,

2004: 281). De externe validiteit betreft de generaliseerbaarheid van de resultaten uit het onderzoek naar andere contexten (Boeije, 2004; 't Hart et al, 2005).

De interne validiteit wordt vergroot wanneer een meetinstrument aan de ene kant een goede weergave vormt van een begrip, terwijl aan de andere kant geen irrelevante of overbodige zaken gemeten worden (Swanborn, 1986). Door middel van een theoretisch kader is gepoogd belangrijke begrippen uit dit onderzoek helder te definiëren. Dit maakt de operationalisatie van deze begrippen in de topiclijst meer valide. Daarnaast zijn alle geïnterviewden experts in hun vakgebied, waardoor mag worden aangenomen dat zij een goed beeld hebben van de behoeften op scholen.

Het open flexibele karakter van de semigestructureerde interviews, tast de interne validiteit echter aan omdat hierdoor kans is op systematische fouten (Boeije, 2004). Zo zou informatie uit de interviews verkeerd geïnterpreteerd kunnen zijn. Ook is moeilijk te controleren of de geïnterviewden geen sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven.

De externe validiteit betreft de generaliseerbaarheid van de resultaten uit een onderzoek ('t Hart et al, 2005). De rectoren en stagecoördinatoren, die in het kader van dit onderzoek zijn geïnterviewd, waren behoorlijk consequent en eensgezind in hun behoeften ten aanzien van meer samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS. Er kan om deze reden worden aangenomen dat de behoeften van deze personen een goede afspiegeling vormen van de behoeften van andere scholen uit de regio Utrecht. Het is, vanwege de specifieke context rond dit onderzoek, echter niet mogelijk om de resultaten te generaliseren naar scholen en lerarenopleidingen buiten de regio Utrecht.

3.3 Dataverzameling

3.3.1 Documentenanalyse

De eerste voor dit onderzoek benodigde data zijn verzameld door middel van een documentenanalyse. Het gaat hierbij om een analyse van tien relevante documenten welke tot doel had een goed beeld te vormen van de context rond het Regionale Samenwerkingsverband tussen de Universiteit Utrecht (IVLOS), de Hogeschool Utrecht (Instituut Archimedes) en middelbare scholen uit de regio Utrecht.

De tien geselecteerde documenten zijn in te delen in drie categorieën documenten, van algemeen naar meer specifiek. In eerste, de meest algemene

categorie bevinden zich allereerst de twee beleidsnota's *Nota Werken in het Onderwijs* (2009) en *Krachtig Meesterschap* (2008) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Deze beleidsnota's bevatten informatie over maatregelen van de overheid om de kwaliteit van lerarenopleidingen te verbeteren. De nota's waren een reactie het rapport *Leerkracht!* (2007) van de Commissie Leraren. Deze commissie heeft in opdracht van minister Plasterk (OCW) onderzoek gedaan naar mogelijkheden tot verbetering van het aanbod en de kwaliteit van leraren in Nederland. Tot slot bevindt zich in deze categorie, naast de twee genoemde beleidsnota's en het rapport *Leerkracht!*, een rapport van de VO-raad getiteld *Investeren in Opleiden*. Ook dit rapport geeft inzicht in de context rond lerarenopleidingen in Nederland.

In de tweede categorie bevinden zich twee documenten welke beiden meer specifieke informatie bevatten over scholen en lerarenopleidingen in de regio Utrecht. Het gaat hier om *De Utrechtse Onderwijs Agenda 2006-2010* en het *Utrechts Actieplan Leraren* (2008). In de Utrechtse Onderwijs Agenda wordt beschreven hoe de gemeente Utrecht haar educatieve infrastructuur wil versterken. Er wordt onder andere geconcludeerd dat er op gebied van onderlinge uitwisseling binnen het Utrechtse onderwijsveld inderdaad nog winst te boeken valt. Het Actieplan Leraren is opgesteld door een, in opdracht van het College van Bestuur van de UU ingestelde, Taskforce. Het presenteert een lange termijnvisie voor de universitaire lerarenopleidingen van de UU alsmede concrete voorstellen voor activiteiten die onder andere tot doel hebben de organisatie en inhoud van de Utrechtse lerarenopleidingen te verbeteren. Het actieplan is een antwoord van de UU op het eerder genoemde rapport *Leerkracht!* waarin lerarenopleidingen verzocht werden zich proactiever op te stellen bij de aanpak van het lerarentekort.

In de derde en laatste categorie zijn tenslotte vijf documenten te plaatsen die zich allen specifiek richten op de samenwerking tussen het IVLOS, het Instituut Archimedes en middelbare scholen uit de regio. Samenwerking tussen deze drie partijen vindt plaats onder de noemer Regionaal Samenwerkingsverband (RSV). De subsidie die voor dit verband bij het ministerie van OCW is aangevraagd en gehonoreerd wordt ingezet ten behoeve van projecten, waaronder het loket, die de regionale samenwerking beogen te bevorderen. Over het RSV zijn drie documenten geanalyseerd, te weten de subsidieaanvraag (2005), een verslag van een werkconferentie (2007) en een tussenrapportage (2008). Tot zijn in deze categorie de agenda en de notulen van de vergadering geanalyseerd waarin de term loket voor het

eerst werd genoemd. Het betrof een vergadering van de Veldadviesgroep, het samenwerkingsverband van het IVLOS met scholen uit de regio.

3.3.2 Interviews

Volgend op de documentenanalyse zijn er 15 semigestructureerde interviews afgenomen. Het idee voor een loket is geopperd door scholen, waardoor zij de doelgroep zijn van het beleid dat hier wordt geëvalueerd. Om deze reden zijn 10 van de 15 interviews gehouden met schoolleiders en stagecoördinatoren op scholen. Deze 10 personen waren verdeeld over zes scholen welke allen stagiaires hebben van zowel het Instituut Archimedes als het IVLOS. Daarnaast zijn alle zes de scholen lid van de Veldadviesgroep en zijn zij in het bezit van, of bevinden zij zich in een traject tot het behalen van een nieuw keurmerk van de Hogeschool Utrecht voor opleidingsscholen. Een overzicht van de geïnterviewde schoolleiders en stagecoördinatoren is te vinden in tabel 1. Tot slot zijn er ook vijf interviews afgenomen met voor dit onderzoek relevante personen binnen het IVLOS en het Instituut Archimedes, welke zijn weergegeven in tabel 2.

Met alle geïnterviewden is in eerste instantie contact gezocht via email. De mailadressen van de betrokken personen werden hierbij beschikbaar gesteld door het IVLOS. Vervolgens zijn definitieve afspraken voor een gesprek via email of telefonisch contact vastgelegd. De interviews vonden plaats tussen 16 en 23 april 2009 en duurden een half uur tot een uur. Als leidraad voor het gesprek werd een topiclijst gehanteerd welke vooraf, naar aanleiding van theorie en documentenanalyse, was samengesteld. De topiclijst is terug te vinden in de bijlage. Tot slot zijn alle interviews opgenomen zodat deze later konden worden uitgeschreven en gecodeerd.

Tabel 1: Overzicht van geïnterviewde schoolleiders en stagecoördinatoren

Cals College, Nieuwegein	
Joke Methorst	Schoolleider
Peter van Zutphen	Stagecoördinator
Christelijk Lyceum Veenendaal, Veenendaal	
Kees Kloet	Rector
Albert Stoffer	Stafdirecteur P&O
Koningin Wilhelmina College, Culemborg	
Ellen Dupuis	Rector
Josi ter Beek	Stagecoördinator
Lek en Linge, Culemborg	
Hans Wilbrink	Locatiedirecteur HAVO
Mieke Kers	Stagecoördinator

Minkema College, Woerden	
Ada de Mol	Stagecoördinator
De Werkplaats Kindergemeenschap, Bilthoven	
Henk Zijlstra	Rector

Tabel 2: Overzicht van geïnterviewde medewerkers Archimedes en IVLOS

Instituut Archimedes	
Dirk van der Veen	Projectcoördinator RSV
Michel van Schaik	Medewerker Bureau Leerwerkplekken
IVLOS	
Annemiek Jonker	Projectcoördinator RSV
Els Laroes	Hoofd Lerarenopleiding
Freerk Hovinga	Onderwijs- en Studentzaken

3.4 Analysemethoden

Er zijn voor dit onderzoek tien documenten geanalyseerd. Met behulp van deze analyses is er een schema gemaakt waarin de informatie uit de documenten aan elkaar is gekoppeld. Om de juistheid ervan vast te stellen is dit schema besproken met Annemiek Jonker. Uit deze bespreking bleek dat het schema een goede weergave gaf van de context en achtergrond van het Regionaal Samenwerkingsverband. Vervolgens zijn de afspraken voor de interviews gemaakt.

De interviews die in het kader van dit onderzoek zijn afgenomen zijn allen opgenomen met een voice-recorder en volledig uitgeschreven. Doordat de interviews semigestructureerd waren, is de opbouw van de vooraf opgestelde topiclijst, niet overal even strak gevolgd. Daarom zijn de interviews, nadat zij waren uitgeschreven, gecodeerd op de drie topics uit de topiclijst, te weten (1) achtergrond geïnterviewde, (2) causale relaties en (3) finale relaties.

Hoofdstuk 4: Beleidstheorie

4.1 Inleiding

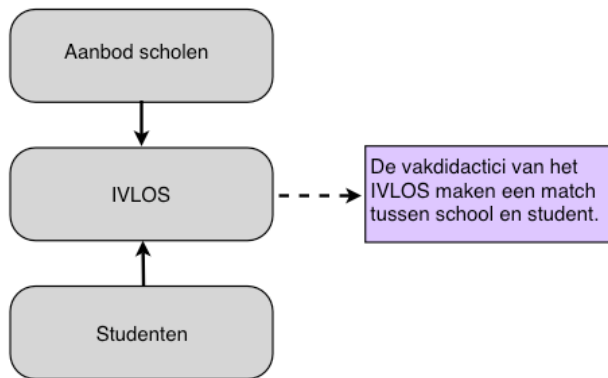
Aan de hand van het in hoofdstuk 2 gepresenteerde stappenplan zal in dit hoofdstuk de beleidstheorie bij het project één loket voor alle lerarenopleidingen gereconstrueerd worden. De eerste stap is het achterhalen en schematisch weergeven van de finale relaties van het beleid. In de tweede paragraaf van dit hoofdstuk zullen deze finale relaties, welke in figuur 7 schematisch zijn weergegeven, worden besproken. De tweede stap tot reconstructie van de beleidstheorie is het achterhalen en schematisch weergeven van de causale relaties. Dit was lastig omdat de beleidsmakers geen zicht bleken te hebben op de oorzaken van het probleem, zoals wordt beschreven in de derde paragraaf. Tot slot wordt er in de vierde paragraaf een schematisch overzicht gegeven van het geheel aan finale en causale relaties, stap vier en vijf uit het stappenplan.

4.2 Finale Relaties

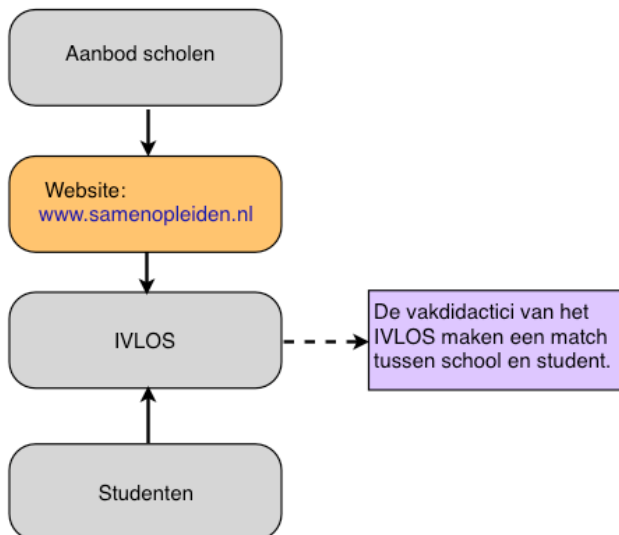
4.2.1 Beleidsinterventie

Sinds maart 2009 heeft het IVLOS zich aangesloten bij de digitale wervingsmethode voor stageplaatsen van het Instituut Archimedes. In figuur 3 en 4 wordt respectievelijk de oude en nieuwe situatie bij het IVLOS schematisch weergegeven. In de oude situatie gaven scholen schriftelijk aan het IVLOS door hoeveel stageplaatsen zij voor het komend schooljaar beschikbaar hadden. Door de beleidsinterventie hoeven scholen deze informatie voortaan niet meer direct aan het IVLOS door te geven, maar kunnen zij hun aanbod in plaats daarvan digitaal kenbaar maken via een website. De manier waarop stageplaatsen en studenten vervolgens aan elkaar gekoppeld worden is onveranderd gebleven. Bij het IVLOS maken de vakdidactici op basis van het aanbod een match tussen school en student, terwijl het Instituut Archimedes ervoor kiest studenten zelf te laten solliciteren op vacatures voor stageplaatsen (zie ook figuur 5).

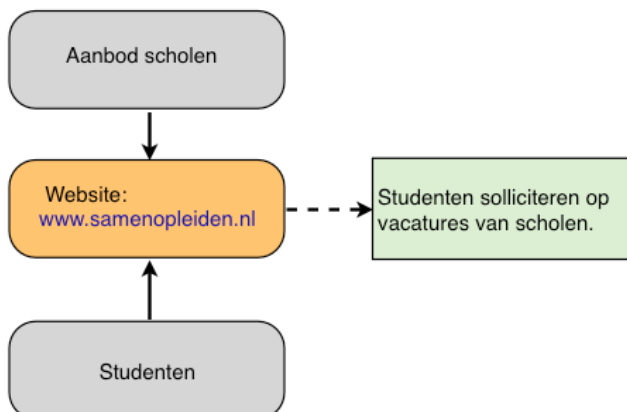
Figuur 4: Oude situatie IVLOS

Figuur 5: Nieuwe situatie IVLOS

Figuur 6: Situatie Instituut Archimedes

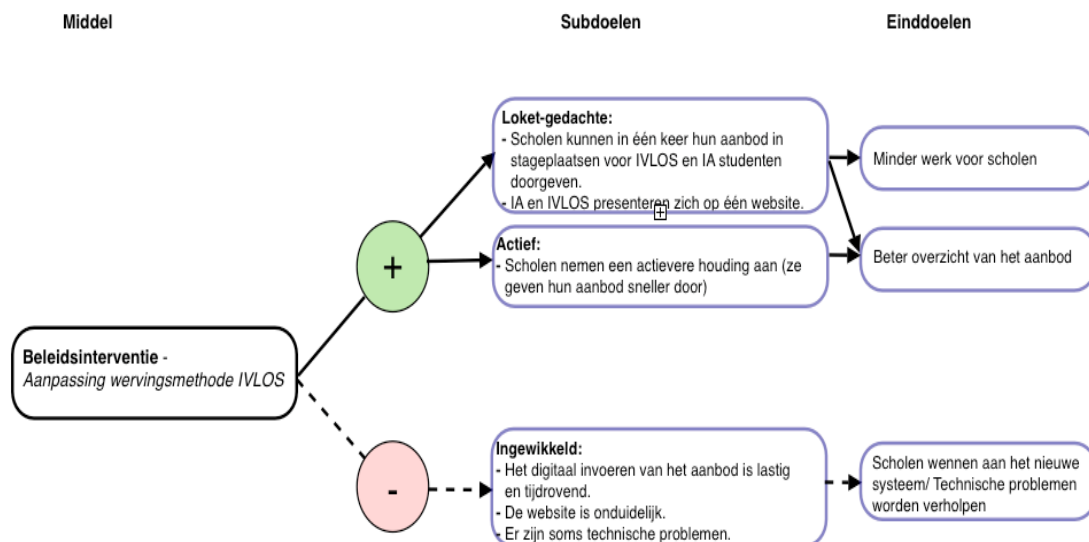

4.2.2 Finale Relaties

De hierboven beschreven beleidsinterventie is bedacht, en in werking gesteld, door Michel van Schaik en Freerk Hovinga. Michel van Schaik is medewerker van het Bureau Werkpleklers op het Instituut Archimedes. In het kader van verschillende projecten heeft hij intensief contact met scholen. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor het idee achter, en het ontwerp van, de website www.samenopleiden.nl. Freerk Hovinga is op het IVLOS onder andere verantwoordelijk voor de werving van stageplaatsen voor studenten. In een afzonderlijk gesprek is met beide beleidsmakers gesproken over de door hen gestelde doelen aan de beleidsinterventie. De veronderstellingen van de beleidsmakers over hoe een middel zal leiden tot een einddoel vormen samen de finale relaties van de beleidstheorie. Finale relaties bestaan immers uit de veronderstellingen van beleidsmakers omtrent de relatie tussen middel en doel (Hoogerwerf, 2003).

Er heeft, in het kader van de beleidsinterventie, meerdere keren overleg plaatsgevonden tussen Michel en Freerk. Tijdens deze gesprekken zijn, zo beaamden beide beleidsmakers in het interview, ook de doelen van de beleidsinterventie besproken. Hierdoor kwamen hun veronderstellingen, wat betreft de doelen van de beleidsinterventie, nagenoeg overeen. In figuur 7 zijn deze finale relaties weergegeven.

Figuur 7: *Finale Relaties van de Beleidstheorie*

Michel en Freerk noemen twee belangrijke subdoelen van het beleid. Allereerst kunnen scholen nu eenvoudig, via één website, hun aanbod in stageplaatsen aan beide lerarenopleidingen doorgeven.

‘Het belangrijkste doel van de beleidsinterventie is dat scholen ‘one stop shopping’ kunnen plegen (...) en dus voor zichzelf het overzicht houden.’

Michel van Schaik – Instituut Archimedes

Ten tweede heeft de beleidsinterventie het subdoel een actievere houding van scholen te bewerkstelligen. In het oude systeem van het IVLOS stuurden scholen de brief, met daarin een antwoord op vraag hoeveel stageplaatsen zij het komend schooljaar beschikbaar hadden, vaak pas op laatste moment terug. In sommige gevallen werd de brief helemaal niet geretourneerd en wachtten scholen passief af tot het IVLOS contact met hén opnam. Nu het IVLOS zich aansluit bij de wervingsmethode van het Instituut Archimedes betreft dit tevens het subdoel dat scholen nu in een vroeg stadium (maart/april) zullen inventariseren hoeveel stageplaatsen er komend schooljaar, voor zowel IA als IVLOS studenten, beschikbaar zijn.

De einddoelen van de beleidsinterventie zijn volgens de beleidsmakers tweeledig. Allereerst zorgt de beleidsinterventie ervoor dat de werkdruk op scholen verlaagd wordt. Een tweede einddoel van de beleidsinterventie is daarnaast dat er een beter overzicht van het aanbod in stageplaatsen ontstaat. Een beter overzicht is daarbij niet alleen positief voor scholen, maar ook voor het Instituut Archimedes en het IVLOS.

Tot slot geven Michel van Schaik en Freerk Hovinga aan dat zij tevens ruimte hebben ingebouwd voor eventuele technische problemen die zich voor kunnen doen. Deze zijn uiteraard niet gewenst, maar volgens de beleidsmakers onvermijdelijk aangezien de beslissing tot het aanpassen van de website snel genomen moest worden. Het idee voor de beleidsinterventie kwam in februari terwijl scholen al in maart wordt gevraagd hun aanbod in stageplaatsen voor komend schooljaar door te geven. Hierdoor was er niet voldoende tijd om de website grondig aan te passen, maar slechts tot het niveau dat scholen in ieder geval ook hun aanbod in stageplaatsen voor IVLOS studenten digitaal kunnen doorgeven. Michel liet weten druk in gesprek te zijn met automatiseerders om de website komend jaar te verbeteren zodat deze gebruiksvriendelijker wordt.

4.3 Causale Relaties

Causale relaties vormen het tweede gedeelte van de beleidstheorie en geven de relaties tussen oorzaak en gevolg weer (Hoogerwerf, 2003). Beleid heeft in principe het doel om een (sociaal) probleem op te lossen. De causale relaties geven daarom allereerst inzicht in wat volgens de beleidmakers nu precies het probleem is. Daarnaast geven causale relaties ook aan wat volgens beleidsmakers de oorzaak is van het eerder gedefinieerde probleem. Wanneer beleidsmakers het eens zijn over de definitie van een probleem, en de bijhorende oorzaken, kunnen zij beleid ontwikkelen om deze oorzaken aan te pakken.

De eerste stap tot reconstructie van de causale relaties is het definiëren van het probleem volgens de beleidsmakers. De projectleiders van het Regionaal Samenwerkingsverband, Dirk van der Veen (IA) en Annemiek Jonker (IVLOS), zijn de beleidsmakers van het loket. Uit een gesprek met deze personen, alsmede met Els Laroes (Hoofd Lerarenopleidingen IVLOS), blijkt allereerst dat het Instituut Archimedes en het IVLOS zelf geen problemen zien in de nagenoeg afwezige samenwerking tussen hen beiden. Beide lerarenopleidingen hebben goed contact met scholen en zijn tevreden over hun eigen opleidingsprogramma.

'Ik ben eerlijk gezegd heel tevreden over hoe wij met de scholen omgaan (...) lijnen zijn kort, contacten zijn goed.'

Els Laroes, Hoofd Lerarenopleiding IVLOS

Vanuit scholen in de regio, waar studenten van beide lerarenopleidingen stage lopen, ontvingen het Instituut Archimedes en het IVLOS daarentegen klachten over de gebrekkige samenwerking. Bij hen leiden de verschillen in het opleidingsprogramma van beide lerarenopleidingen tot steeds meer ontevredenheid. Hierdoor wordt door het Instituut Archimedes en het IVLOS de probleemdefinitie wordt gehanteerd: scholen uit de regio Utrecht zijn ontevreden over de mate van samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS.

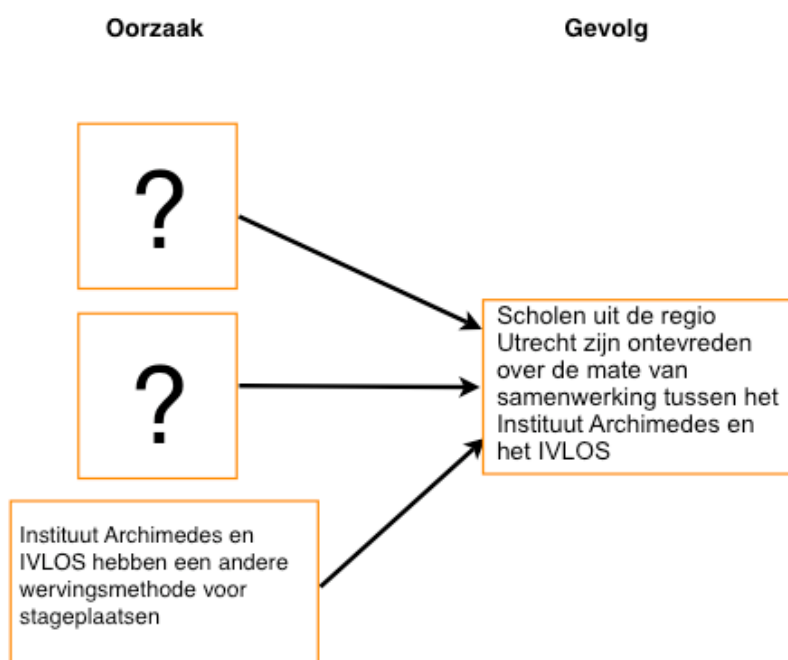
Voor de beleidsmakers van het loket is het echter nog niet duidelijk wat nu precies de oorzaken van deze ontevredenheid zijn. Zij vermoeden in ieder geval dat de verschillende wervingsmethode voor stageplaatsen voor ontevredenheid zorgt. Daarom

is de eerder beschreven beleidsinterventie doorgevoerd. De causale relaties zijn schematisch weergegeven in figuur 8.

‘Het feit dat we de aanmelding voor scholen nu regelen via één website is volgens mij een vooruitgang voor de scholen. En misschien zijn er op dat gebied nog wel meer behoeften, maar dat zou ik dan graag van scholen horen.’

Els Laroes, Hoofd Lerarenopleiding IVLOS

Figuur 8: Causale Relaties van de Beleidstheorie

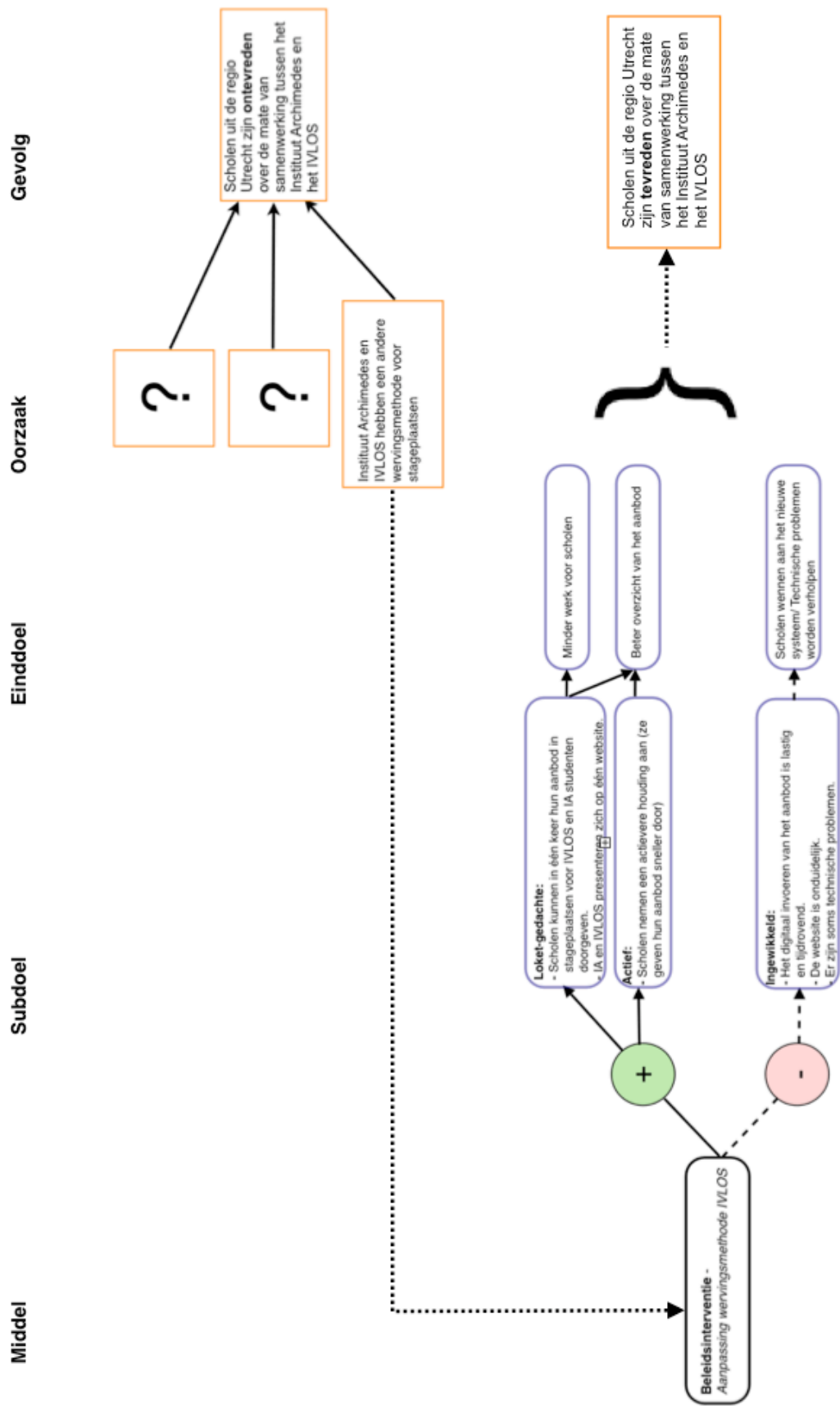
Er zijn twee redenen waarom het Instituut Archimedes en het IVLOS de oorzaken van de ontevredenheid op scholen graag achterhalen. De belangrijkste reden is dat beide lerarenopleidingen de service aan scholen graag willen verbeteren. Zij beseffen dat het in ieders belang is dat er goed naar de klachten van scholen wordt geluisterd. Een tweede reden is dat financiering vanuit de subsidie voor het RSV een dergelijk onderzoek, en de daarop volgende ontwikkeling van het daadwerkelijke loket, nu mogelijk maakt.

4.4 Beleidstheorie

In figuur 9 is de beleidstheorie van het loket schematisch weergegeven. Het loket is erop gericht de tevredenheid van scholen te verhogen door te werken aan een betere samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS. Wat hierbij de wensen van de scholen zijn is niet bekend.

In het volgende hoofdstuk komen de geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren aan het woord. Er komen drie belangrijke aspecten aan bod, te weten: (1) In welke mate is de ingevoerde beleidsinterventie, tot nu toe, effectief? (2) Leidt meer samenwerking op het wervingsvlak inderdaad tot meer tevredenheid bij scholen? (3) Welke behoeften hebben scholen (nog meer) ten aanzien van het loket?

Figuur 9: *Beleidstheorie*

Hoofdstuk 5: Resultaten

5.1 Effectiviteit van de Beleidsinterventie

Uit de interviews met rectoren en stagecoördinatoren bleek dat Freerk Hovinga en Michel van Schaik de effecten van de beleidsinterventie goed hadden ingeschat (zie figuur 10). Het merendeel van de geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren onderschrijft de door de beleidsmakers verwachte effecten (doelen) van de beleidsinterventie. De loketgedachte en de actieve houding worden in totaal door zeven van de tien geïnterviewden genoemd. Het gaat hierbij met name om stagecoördinatoren, die in de meeste gevallen verantwoordelijk zijn voor inventarisatie en vermelding van het aanbod in stageplaatsen.

'Het feit dat het allemaal in één keer ingevoerd kan worden is prettig.'

Ada de Mol – Minkema College

'Ik denk dat de snelheid van reageren door de scholen ermee wordt bevorderd. Dat lijkt mij goed.'

Ellen Dupuis – Koningin Wilhelmina College

Een aantal van de geïnterviewden die de beleidsinterventie positief beoordeelden maakten hierbij echter wel een duidelijke kanttekening. Zij waren stellig van mening dat het IVLOS met deze beleidsinterventie slechts een halve maatregel heeft genomen. Zij vinden het jammer dat manier van matches tussen school en student bij het IVLOS gelijk is gebleven. De geïnterviewden noemden twee bezwaren bij deze methode van matches.

Een eerste bezwaar is dat scholen nu geen zicht hebben op het aantal IVLOS studenten. Wanneer een aangeboden stageplaats voor een IVLOS student niet benut wordt tasten scholen in het duister over de reden daarvan. Waren er simpelweg geen studenten voor dat vak of is de school gepasseerd?

Een tweede bezwaar tegen het matches is dat scholen, in het geval dat zij een student van het IVLOS gaan begeleiden, geen keuze hebben in welke persoon dat is. Er

wordt benadrukt dat stagiaires voor scholen een steeds belangrijkere bron van nieuw personeel zijn en dat scholen daarom graag inspraak hebben.

'Wat ik al eerder zei, het IVLOS moet wat meer met de billen bloot over het aantal studenten dat ze hebben.'

Ada de Mol – Minkema College

'Ik vind het jammer dat het IVLOS zo terughoudend is. Want dan denk ik als jullie je er dan toch bij aansluiten, doe het dan meteen goed. (...) Ik vind dat de school en de student ook wat te kiezen moeten hebben. '

Mieke Kers – Lek en Linge

'Kijk, het is natuurlijk van belang dat wij de beste binnen krijgen en dat we kunnen kiezen (...) omdat wij uit goede stagiaires vaak ook weer nieuw personeel destilleren '

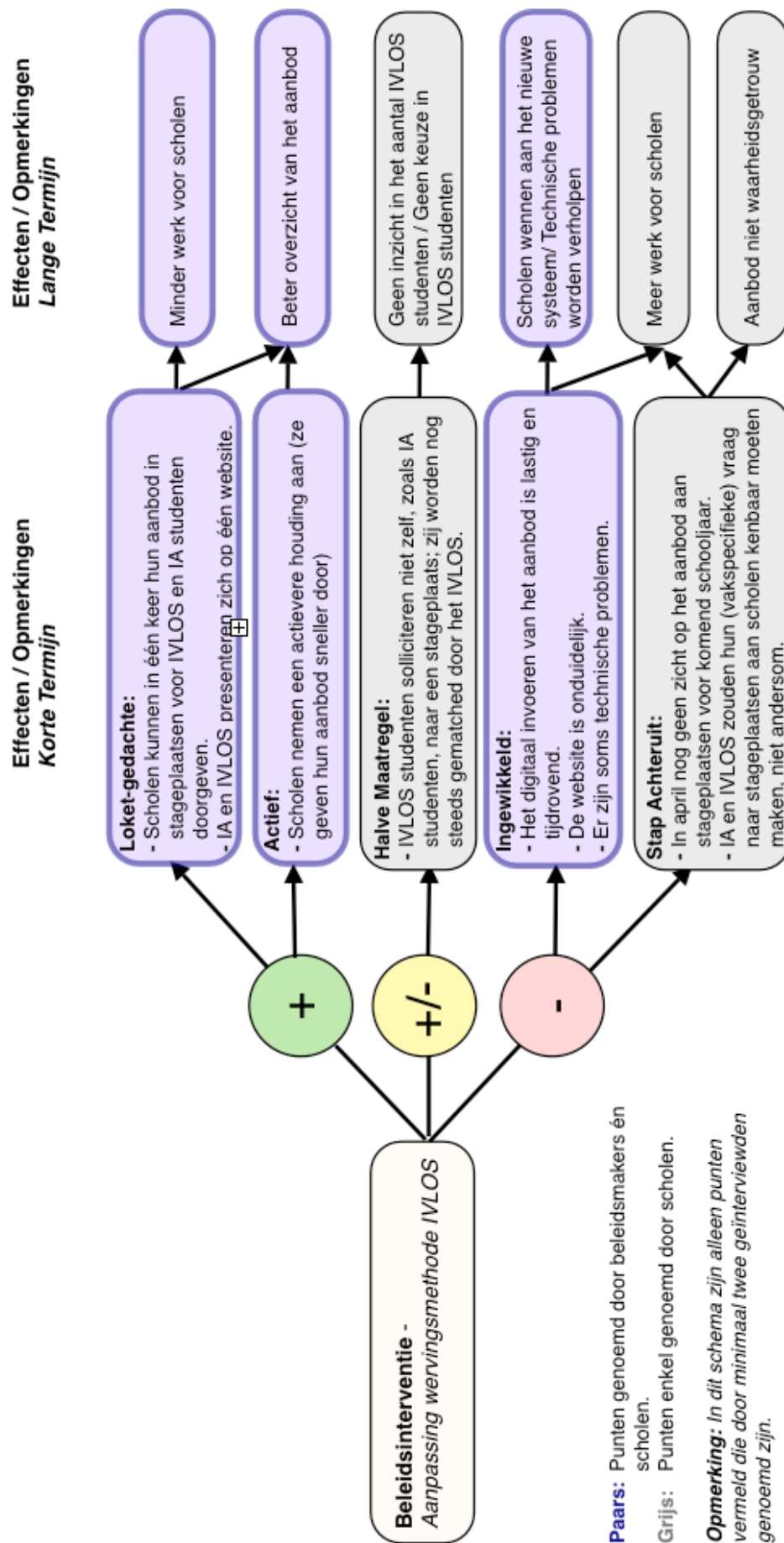
Hans Wilbrink – Lek en Linge

Tot slot is drie van de tien geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren een andere mening toegedaan. Zij beoordelen de beleidsinterventie ook deels negatief, en spreken dan met name over één, in hun ogen negatief, aspect van de beleidsinterventie; Er wordt nu van scholen verwacht dat zij niet alleen het aanbod in stageplaatsen voor studenten van het Instituut Archimedes in een vroeg stadium doorgeven, maar ook het aanbod in stageplaatsen voor IVLOS studenten. Anders dan de geïnterviewden die dit gegeven positief beoordeelden, en argumenteerden dat het tot meer overzicht leidt, zijn deze personen van mening dat het meer werk oplevert en ervoor zorgt dat het aanbod niet waarheidsgetrouw is.

'Voor mij is het punt dat als ik dat wil doen ik eigenlijk exact moet weten hoeveel stageplaatsen ik heb volgend jaar en dat weet ik helemaal niet. We hebben nog vacatures en er is onzekerheid over het aantal leerlingen.'

Joke Methorst –Cals College

Figuur 10: Effectiviteit van de Beleidsinterventie

5.2 Aansluiting

Het doel van het project één loket voor alle lerarenopleidingen is om, door middel van meer samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS, de tevredenheid van scholen te vergroten. Dit doel wordt, zo bleek uit de interviews, herkend door de geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren. Zonder uitzondering associëren zij de term loket met 'een vorm' van samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS.

Nu is het natuurlijk de vraag of het Instituut Archimedes en het IVLOS, door samen te werken op het gebied van het werven van stageplaatsen, inderdaad tegemoet zijn gekomen aan de behoeften van scholen. Deze vraag is daarom letterlijk aan alle geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren gesteld en de antwoorden zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3: Aansluiting beleidsinterventie op de behoefte aan één loket

Sluit de beleidsinterventie naar uw mening aan op de behoefte van scholen aan één loket?		
Ja	Nee	Geen mening
Ellen Dupuis	Josi ter Beek*	Peter van Zutphen
Mieke Kers	Hans Wilbrink	
Kees Kloet		
Joke Methorst		
Ada de Mol		
Albert Stoffer		
Henk Zijlstra		

* Josi ter Beek gaf aan überhaupt geen behoefte te hebben aan één loket. Wat haar betreft hoeven het Instituut Archimedes en het IVLOS niet per se samen te gaan werken; ze is tevreden met de huidige gang van zaken.

5.3 Behoeften van Scholen

Er is aan scholen gevraagd welke problemen zij, als gevolg van een gebrek aan samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS, signaleren. Hieruit kwamen twee duidelijk problemen naar voren.

Allereerst zeggen scholen last te hebben van onduidelijke of ontbrekende informatievoorziening, zowel vanuit het Instituut Archimedes als vanuit het IVLOS.

Gevraagd naar de rol die een loket zou kunnen spelen in de oplossing van dit probleem noemen de scholen twee concrete behoeften.

Ten eerste zien zij graag één platform voor het vinden en uitwisselen van informatie. Met name rectoren geven aan gemakkelijk en snel informatie te willen vinden over bijvoorbeeld trainingen, evenementen of onderzoeksrapporten van het Instituut Archimedes en het IVLOS. Daarnaast zouden zij graag een overzicht zien van links naar voor scholen interessante websites. En tot slot zien scholen op dit punt graag de mogelijkheid tot uitwisseling van informatie met andere scholen. Het kan dan gaan om informatie-uitwisseling over grote projecten als 'Opleiden in de School' of de uitwisseling van kleine, succesvolle, schoolprojecten.

'Ik zou het heel fijn vinden als je achter één loket direct links kunt vinden naar websites die voor scholen van belang zijn. Voor mij is ook van belang: hoe ontwikkelt zich bijvoorbeeld een opleidingsschool? Wat is hun opleidingsplan? (...) Nu moet ik gaan googlen.'

Kees Kloet – Christelijk Lyceum Veenendaal

'Als het loket goed gaat werken dan heb ik één iemand hier aan tafel met wie ik zaken kan doen over studenten, trainingen, onderzoek en nascholing.'

Henk Zijlstra – Werkplaats Bilthoven

Een tweede, veelgenoemde, behoefte op het gebied van informatievoorziening is één overzicht van alle stagevarianten binnen het Instituut Archimedes en het IVLOS. Dit verzoek komt met name van de stagecoördinatoren omdat zij zich in de praktijk meer bezig houden met de begeleiding van studenten dan rectoren. Hoewel sommige stagecoördinatoren beweren dat er nergens een uitleg over de verschillende stagevarianten te vinden is, weten anderen te melden dat dit wel bestaat maar dat het duidelijker en meer op elkaar afgestemd zou moeten zijn. Hierbij wordt benadrukt dat een dergelijk overzicht met name handig zou zijn voor de collega's die de studenten gaan begeleiden.

'Ik vond het IVLOS onduidelijk communiceren. We kregen als mosterd na de maaltijd nog een overzichtje met welke stages ze eigenlijk hadden. (...) Wat ze (Archimedes en IVLOS) zouden moeten doen is heel duidelijk opschrijven uit welke stages je kan kiezen. Het kan veel duidelijker! (...) Als ik een simpele, makkelijke bijlage krijg dan kan ik dat

ook communiceren naar mijn collega's, want die zien door de bomen het bos ook niet meer. Moet ik nou een LIDO, een LIO of een DIO?'

Mieke Kers – Lek en Linge

'Toen ik dit werk net ging doen werd ik er helemaal dol van. Maar nu wil ik graag ook mijn collega's kunnen vertellen van dan komen ze op maandag en woensdag, gedurende zes weken, en dit is wat ze moeten doen.'

Ada de Mol – Minkema Collge

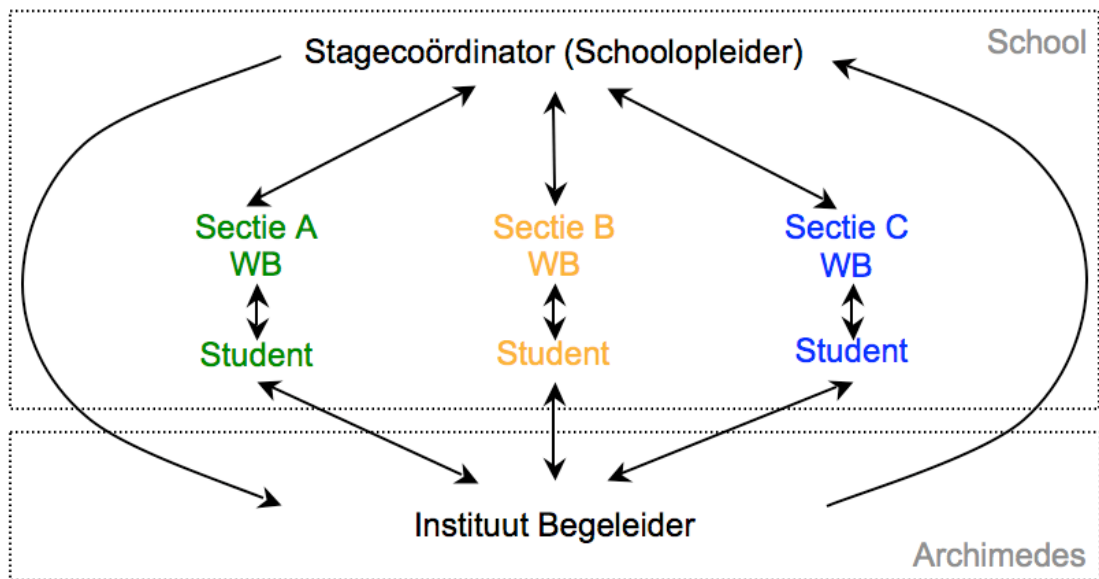
Een tweede, en laatste, set aan problemen als gevolg van onvoldoende samenwerking tussen het Instituut Archimedes en IVLOS betreft problemen met de begeleiding van studenten.

'Waar wij tegen aan lopen is een hele grote versnippering van allerlei begeleidingsactiviteiten van de instituten.'

Hans Wilbrink – Lek en Linge

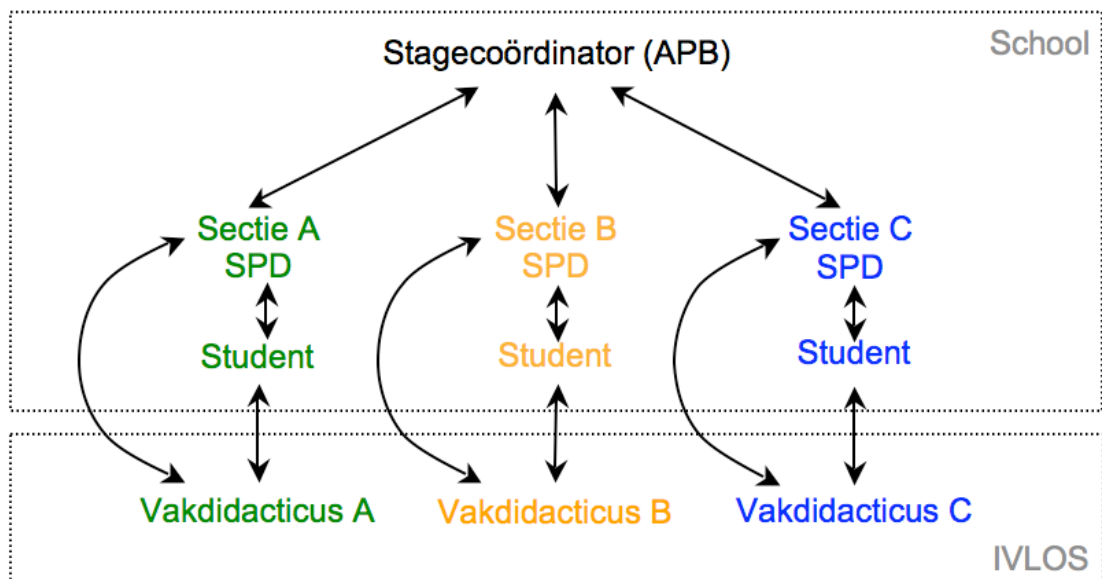
Beide lerarenopleidingen kennen een eigen systeem voor het begeleiden van studenten wat tot verwarring leidt op scholen. In figuur 11 en 12 zijn de begeleidingsstructuren van respectievelijk het Instituut Archimedes en het IVLOS in kaart gebracht. Belangrijkste overeenkomsten zijn dat er in beide systemen één stagecoördinator per school is en dat studenten altijd door zowel een ervaren docent op school (WB/SPD), als door iemand van het instituut waar zij studeren (IB/vacdidacticus), begeleid worden. Belangrijkste verschillen zijn de titulatuur, en het feit dat in het systeem van het Instituut Archimedes alle studenten op een school door dezelfde IB begeleid worden, terwijl in het systeem van het IVLOS iedere student een andere begeleider vanuit het IVLOS heeft.

Figuur 11: Begeleiding vanuit het Instituut Archimedes

Samengesteld op basis van informatie uit interviews. Precieze contacten kunnen per school verschillen.

Figuur 12: Begeleiding vanuit het IVLOS

Samengesteld op basis van informatie uit interviews. Precieze contacten kunnen per school verschillen.

In het kader van het loket zouden rectoren en stagecoördinatoren graag zien dat beide begeleidingssystemen meer op elkaar worden afgestemd, waarbij zij drie concrete behoeften noemen.

Allereerst zou men graag zien dat beide lerarenopleidingen dezelfde titulatuur hanteren, waarbij de voorkeur uit lijkt te gaan naar de termen die het Instituut Archimedes hanteert. Ten tweede is er een grote vraag naar één aanspreekpunt per

school op het IVLOS. Deze persoon zou een overzicht moeten hebben van alle IVLOS studenten die op één school stage lopen en hierover moeten communiceren met de stagecoördinator of, wanneer dat nodig is, met de rector. Verschillende stagecoördinatoren klagen erover het overzicht verliezen. Zo weten zij soms niet wanneer er een IVLOS student bij is gekomen omdat dit onderling, tussen vacdidacticus en SPD-er, geregeld is.

'Ik vind dat het een regel moet zijn dat iedere student via een schoolopleider binnen komt. Want nu loopt er soms ineens een student in je school rond zonder dat je weet wat hij komt doen.'

Ada de Mol – Minkema College

Daarnaast zien ook de meeste rectoren graag één aanspreekpunt per school vanuit het IVLOS met wie zij afspraken kunnen maken over het aantal stagiaires en bij wie zij terecht kunnen met vragen. Wanneer hen gevraagd wordt of dit, in het kader van het loket, één aanspreekpunt voor zowel het Instituut Archimedes als het IVLOS zou moeten zijn, antwoordt men verschillend. Een enkeling is positief, de meesten neutraal en een aantal vinden dit geen goed idee. Deze personen kunnen zich niet voorstellen dat één persoon voldoende kennis heeft van beiden lerarenopleidingen om alle vragen te beantwoorden en kiezen daarom liever voor twee aanspreekpunten; één per lerarenopleiding.

'Voor de Hogeschool Utrecht heb ik nu één aanspreekpunt maar voor het IVLOS is het veel diffuser; daar is het meer een kwestie van iemand die je toevallig kent. (...) Wat mij betreft zou ik best graag zien dat we met het IVLOS een soortgelijke structuur als met de Hogeschool Utrecht bewerkstelligen.'

Albert Stoffer – Christelijk Lyceum Veenendaal

'De contacten zijn prima maar het probleem is de versnippering. Wij hebben hier nu één iemand vanuit de Hogeschool Utrecht (IB) die alle studenten begeleidt en die ook veel hier is. Het zou heerlijk zijn als deze persoon ook de studenten van het IVLOS zou begeleiden.'

Henk Zijlstra – Werkplaats Bilthoven

Tot slot wordt er in de interviews een aantal keer de behoefte genoemd om de opleidingen tot schoolopleider (aangeboden door het Instituut Archimedes) en APB-er (aangeboden door het IVLOS) meer op elkaar af te stemmen of, indien mogelijk, samen te voegen tot één opleiding.

Hoofdstuk 6: Conclusie

In dit onderzoek is een formatieve evaluatie uitgevoerd over het project één loket voor alle lerarenopleidingen, onderdeel van het Regionaal Samenwerkingsverband tussen lerarenopleidingen en scholen in de regio Utrecht. De volgende hoofdvraag stond centraal: Wat zijn de behoeften van scholen ten aanzien van één loket en in welke mate sluit samenwerking van het Instituut Archimedes en het IVLOS, op het gebied van werving van stageplaatsen, daarop aan?

Met behulp van wetenschappelijke theorieën is er, in het tweede hoofdstuk van deze masterthesis, een stappenplan voor het reconstrueren van een beleidstheorie opgesteld. Aan de hand van dit stappenplan is de beleidstheorie bij het project één loket voor alle lerarenopleidingen gereconstrueerd, waarna de effectiviteit van de beleidsinterventie gemeten kon worden. Ook de mate waarin de beleidsinterventie aansluit op de behoefte van scholen aan één loket, kon vervolgens worden vastgesteld.

De eerste conclusie van dit onderzoek is dat de samenwerking van het Instituut Archimedes en het IVLOS, op gebied van werving van stageplaatsen, in hoge mate effectief is. Deze beleidsinterventie had, zo bleek uit reconstructie van de finale relaties van de beleidstheorie, twee einddoelen. Ten eerste om de werkdruk op scholen te verlichten en ten tweede om een beter overzicht van het aanbod in stageplaatsen, voor zowel scholen als lerarenopleidingen, te realiseren.

Ten tijde van de interviews was de beleidsinterventie nog maar net doorgevoerd. Toch zagen zeven van de in totaal tien geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren, in de praktijk reeds positieve effecten van de beleidsinterventie. Deze effecten kwamen overeen met de door de beleidsmakers opgestelde subdoelen. Daarnaast verwachtten deze zeven personen dat de beleidsinterventie op de lange termijn, inderdaad zal leiden tot een vermindering van de werkdruk en een beter overzicht. De grote overeenkomst tussen de door de beleidsmakers verwachte sub- en einddoelen, en de waargenomen effecten in de praktijk, maakt de beleidsinterventie effectief.

De tweede conclusie van dit onderzoek is dat de samenwerking van het Instituut Archimedes en het IVLOS op gebied van werving van stageplaatsen, ook goed aansluit op de behoefte van scholen aan één loket. Zeven van de tien geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren van mening zijn dat de beleidsinterventie aansluit op de behoefte van scholen aan één loket. Zij zien in de praktijk met name positieve effecten

van de beleidsinterventie, en zijn van mening dat de ontevredenheid op scholen, over de mate van samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS, erdoor zal afnemen.

Tot slot kan geconcludeerd worden dat er op scholen behoefte is aan samenwerking tussen het Instituut Archimedes en IVLOS op het gebied van informatievoorziening en begeleiding van studenten. In de resultaten van dit onderzoek zijn alleen problemen en bijbehorende behoeften opgenomen die door minimaal twee geïnterviewden genoemd zijn. Uiteraard zijn ook alleen problemen meegenomen die hun oorsprong kennen in een gebrek aan samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS. Op deze manier bleven er twee categorieën aan problemen over, te weten (1) ontbrekende en/of onduidelijke informatievoorziening en (2) problemen met de twee verschillende systemen voor begeleiding van studenten. In deze laatste categorie gaat het overigens niet om inhoudelijke verschillen tussen de twee begeleidingssystemen (dus hoe studenten inhoudelijk begeleid worden), maar alleen om de organisatorische verschillen. Samengevat kwamen, als antwoord op de problemen, vijf concrete behoeften van scholen ten aanzien van één loket naar voren, welke zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4: Behoeften van Scholen

Probleem	Concrete behoeften
Ontbrekende en/of onduidelijke informatievoorziening	Één platform voor het vinden en uitwisselen van informatie Één helder overzicht van alle stagevarianten
Het Instituut Archimedes en het IVLOS hebben iedere een eigen systeem voor het begeleiden van studenten	In ieder geval één aanspreekpunt per school op het IVLOS Gelijke titulatuur Opleidingen tot schoolopleider/APB op elkaar afstemmen of, indien mogelijk, samenvoegen

Hoofdstuk 7: Aanbevelingen

7.1 Inleiding

Zoals in dit hoofdstuk zal blijken zijn, op één na, alle behoeften van scholen omgezet in beleidsaanbevelingen voor het Instituut Archimedes en het IVLOS. Het loket is dus niet één website, of één persoon, maar een pakket aan maatregelen om de samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS, ten behoeve van de scholen, te verbeteren.

De enige behoefte die niet is omgezet in een aanbeveling is de behoefte van een aantal rectoren aan één platform voor het vinden en uitwisselen van informatie. Deze beslissing is om twee redenen genomen. Ten eerste bestaat er onder de geïnterviewden, die de behoefte aan één platform voor het vinden en uitwisselen van informatie ter sprake brachten, verdeeldheid over de invulling van een dergelijk platform. Dit zou leiden tot een aanbeveling voor een platform met zeer uiteenlopende functies, die allen slechts tegemoet komen aan de wensen van één persoon.

Ten tweede zijn er, onafhankelijk van dit onderzoek, sinds het afnemen van de interviews stappen gezet door zowel het Instituut Archimedes als het IVLOS om de informatievoorziening te verbeteren. Zo heeft het IVLOS haar website volledig vernieuwd, waardoor buitenstaanders nu veel gemakkelijker informatie over bijvoorbeeld evenementen en onderzoeken van het IVLOS kunnen vinden. Daarnaast werkt het Instituut Archimedes aan een systeem waarmee scholen schoolprojecten, die met een 7 of hoger beoordeeld zijn, kunnen uitwisselen. En tot slot zijn er op de site www.samenopleiden.nl ook nu al links te vinden naar voor scholen interessante websites.

7.2 Aanbevelingen voor het Instituut Archimedes en het IVLOS

- *Maak één overzicht van alle stagevarianten en publiceer dit aan de scholen*

Het overzicht zal vooral gebruikt worden door stagecoördinatoren en vakdocenten die studenten op school begeleiden. Het is daarom van belang dat het overzicht de verschillen tussen de stagevarianten goed weergeeft, zodat vakdocenten duidelijk zien

wat zij van een student mogen verwachten. Benadruk het verschil in stageduur, uit te voeren opdrachten en taken die studenten nog niet, of juist al wel, mogen verrichten.

- o *Probeer onderling overeenstemming te bereiken over de titulatuur*

Om twee redenen lijkt de voorkeur van scholen uit te gaan naar de titulatuur die het Instituut Archimedes gebruikt. Ten eerste associëren de meeste stagecoördinatoren de termen IB en WB met een duidelijk systeem van begeleiding, waar zij positief over zijn. Nogmaals moet worden benadrukt dat het hier niet gaat over de inhoudelijke begeleiding van studenten, maar puur om het organisatorische aspect ervan. Daarnaast heeft het Instituut Archimedes simpelweg meer studenten, waardoor de door deze lerarenopleiding gehanteerde termen breder bekend zijn. Aanbevolen wordt daarom om de term APB te vervangen door de term schoolopleider, en de term SPD te vervangen door WB.

Een alternatief zou zijn om de termen van beiden lerarenopleidingen te vervangen door nieuwe termen. Hierbij zouden dan de termen die door het Ministerie van OCW gehanteerd worden als leidraad kunnen dienen.

- o *Stem de opleidingen tot schoolopleider en APB goed op elkaar af*

Wanneer de vorige aanbeveling wordt overgenomen ontstaan er twee opleidingen tot schoolopleider; één verzorgd door het Instituut Archimedes, en één verzorgd door het IVLOS. Uiteraard stellen beide lerarenopleidingen, vanwege een zeer verschillend type student, andere eisen aan een schoolopleider. Toch heeft een school meestal maar één schoolopleider, welke beiden opleidingen zal volgen. Het is daarom van belang dat het Instituut Archimedes en het IVLOS deze twee opleidingen goed op elkaar afstemmen, zodat een schoolopleider geen overbodige of tegenstrijdige informatie ontvangt.

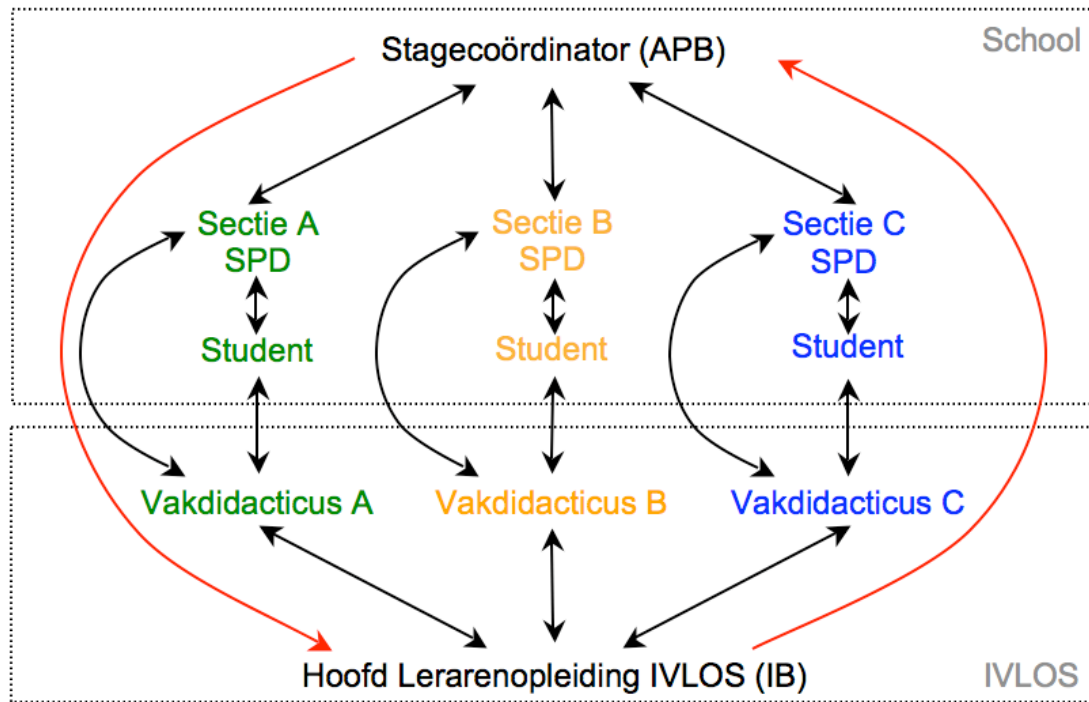
7.3 Aanbeveling voor het IVLOS

- o *Creëer één centraal aanspreekpunt per school*

Hoewel nagenoeg alle geïnterviewde rectoren en stagecoördinatoren in principe zeer tevreden zijn over het IVLOS, missen zij wel regelmatig het overzicht. De contacten met werknemers van het IVLOS worden omschreven als informeel. Rectoren en stagecoördinatoren vinden het op zich geen probleem dat vakdidacticus en SPD onderling afspraken maken, maar het stoort wel als daardoor het overzicht verloren gaat. Er wordt daarom aanbevolen om per school één aanspreekpunt op het IVLOS

aan te stellen. Deze persoon heeft een overzicht van alle vakdidactici (en studenten) die aan eenzelfde school verbonden zijn. Om de titulatuur gelijk aan die van het Instituut Archimedes te houden wordt geadviseerd deze persoon de titel Instituut Begeleider (IB) te geven. Een mogelijke nieuwe communicatiestructuur is weergegeven in figuur 13.

Figuur 13: Mogelijke nieuwe communicatiestructuur op het IVLOS

Aangezien Els Laroes leiding geeft aan de vakdidactici lijkt zij de aangewezen persoon om de rol van aanspreekpunt te vervullen, of om deze taak aan iemand anders toe te wijzen. Het is van groot belang dat het aanspreekpunt (IB) regelmatig overleg voert met alle vakdidactici die studenten op eenzelfde school begeleiden. Wellicht klagen al deze studenten bijvoorbeeld over een te hoge werkdruk of over eenzelfde lastige klas. Vervolgens kan er dan door het aanspreekpunt contact worden opgenomen met de stagecoördinator van de school om deze problemen te bespreken. Hierbij mag worden aangenomen dat de stagecoördinator, op zijn beurt, nauw contact onderhoudt met alle SPD-ers.

7.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Naar aanleiding van deze masterthesis kunnen er twee onderzoekaanbevelingen aan het Instituut Archimedes en het IVLOS gedaan worden.

Een eerste aanbeveling is om de mogelijkheden tot verdere samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS te onderzoeken. Verschillende geïnterviewden gaven aan grote, inhoudelijke, verschillen op te merken tussen de opleidingen die worden aangeboden door het IVLOS en het Instituut Archimedes. De algemene indruk is dat er bij de opleidingen van het IVLOS meer nadruk wordt gelegd op het wetenschappelijke en onderwijskundige aspect van het beroep docent. Dit is iets dat scholen zeer waarderen en dat zij missen in de opleidingen van het Instituut Archimedes.

‘Wij merken dat de stagiaires van het IVLOS onderwijskundig veel beter onderlegd zijn dan de stagiaires van het Instituut Archimedes.’

Hans Wilbrink – Lek en Linge

‘Ik zou het zeer op prijs stellen als het Instituut Archimedes meer aandacht zou besteden aan het wetenschappelijke karakter dat zij ontwikkelen bij studenten (...) zodat ze studenten een gevoel meegeven van wat wetenschappelijk onderwijs is.’

Kees Kloet – Christelijk Lyceum Veenendaal

Er zou dus kunnen worden onderzocht wat de mogelijkheden zijn om ook op dit gebied meer samen te werken. Overigens zou een dergelijk onderzoek ook goed aansluiten op de wensen van de landelijke politiek. In een brief aan de Onderwijsraad uit staatssecretaris Van Bijsterveldt haar zorgen over het niveau van pas afgestudeerde leraren: *‘De nadruk ligt volgens velen te veel op het kunnen en te weinig op het kennen.’* (NRC, 2009)

Een tweede aanbeveling voor verder onderzoek is om ook de behoeften van studenten, op het gebied van samenwerking tussen het Instituut Archimedes en het IVLOS, te onderzoeken. Sinds 2002 heeft het Ministerie van OCW, door middel van subsidieregelingen, het werkplekleren bijvoorbeeld sterk gestimuleerd. Hierdoor worden steeds vaker studenten, van verschillende lerarenopleidingen, gedeeltelijk samen opgeleid. Een deel van de opleiding vindt dan plaats op de school waar deze studenten stage lopen. Het kan daarom interessant zijn om te onderzoeken welke eventuele

problemen studenten ervaren als gevolg van onvoldoende samenwerking tussen de lerarenopleidingen.

Een laatste, maar zeker niet onbelangrijke, aanbeveling tot verder onderzoek betreft de methode van matchen die het IVLOS hanteert. Uit de interviews kwam naar voren dat de meeste scholen de 'koppelingsmethode' van het Instituut Archimedes prefereren boven die van het IVLOS, omdat deze hen meer inzicht en keuzevrijheid geeft. Het verdient daarom de aanbeveling om de methode van matchen die het IVLOS hanteert, te heroverwegen. Hierbij zou de mening van studenten, alsmede die van de vakdidactici, moeten worden meegenomen.

Lijst met Afkortingen

APB	Algemeen Praktijk Begeleider
HU	Hogeschool Utrecht
IA	Instituut Archimedes
IB	Instituut Begeleider
IVLOS	Interfacultair Instituut voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievaardigheden
OCW	Onderwijs, Cultuur & Wetenschap
RSV	Regionaal Samenwerkingsverband
SPD	School Practicum Docent
UU	Universiteit Utrecht
WB	Werkplek Begeleider

Literatuur

- Akkers, M. and M. Fenger (2005). Het beleidsproces in theorie en praktijk. Beleidsonderzoek in Nederland. Kennis voor beleid: Ontwikkeling van een professie. F.L. Van Hoesel, F.L. Leeuw and J.W.M. Mevissen. Assen, Koninklijke van Gorcum: 49-63.
- Alkin, M. & Christie, C.A. (2001). An evaluation theory tree, In: Alkin, M. (ed.) *Evaluation Roots: Tracing theorists' views and influences*. Thousand Oaks, CA: Sage, 12-67.
- Boeije, H. R. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom Onderwijs
- Clarke, A. (1999). *Evaluation Research*. London: Sage Publications
- Hart, 't, Boeije & Hox (2006). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Onderwijs
- Heffen, van, O. (2003). Beleidstheorieën uit de beleidspraktijk. Een inleiding in de beleidswetenschap. A. Hoogerwerf and M. Herweijer. Alphen aan de Rijn, Kluwer: 225-240.
- Hoogerwerf, A. (1990). Reconstructing policy theory, *Evaluation and Program Planning*, 13: 285-291.
- Leeuw, F.L. (2003). "Reconstructing program theories: Methods available and problems to be solved." *American Journal of Evaluation* 24(1): 5-20.
- Leeuw, F.L. (2005). Trends and Developments in Program Evaluation in General and Criminal Justice Programs in Particular, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 11: 233 – 258.
- Maso, I. & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2008). *Krachtig Meesterschap*.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2007). *LeerKracht!*
- Patton, M. Q. (1979). *Utilization-focused Evaluation*. London: Sage Publications
- Pawson, R. and Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. London: Sage pp. 214-219
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W. & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation. A Systematic Approach*. London: Sage Publications
- Weiss, C. (1998). *Evaluation: A systematic approach*. Upper Saddle River, Prentice Hall: 180-234.

Websites:

De Utrechtse Onderwijs Agenda 2006 – 2010

<http://www.onderwijsagendautrecht.nl/?pag=4>

Investeren in Opleiden. Agenda voor het opleiden van Leraren.

<http://74.125.77.132/search?q=cache:Fsq6seUFG1IJ:www.vo-raad.nl/assets/3343+investeren+in+opleiden+VO-raad&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl>

Utrechts Actieplan Leraren

<https://www.surfgroepen.nl/sites/Documail/Shared%20Documents/week%2008040%2008.203%20%2008.205/08.205%20Utrechts%20actieplan%20leraren.pdf>

Overig:

- Agenda vergadering Veldadviesgroep. (28 februari 2007). IVLOS
- Subsidieaanvraag Regionaal Samenwerkingsverband Utrecht. (2005). Hogeschool Utrecht & Universiteit Utrecht.
- Tussenrapportage voorjaar 2008. Hogeschool Utrecht & Universiteit Utrecht.

Bijlage

Topiclijst

Participant:

Datum:

Tijd:

Gespreksintroductie

- Voorstellen: student UU, masterthesis
- Doel: ideeën en gedachten van betrokkenen bij het loket in kaart brengen.
- Duur gesprek: ongeveer een uur.
- Anonimiteit: Bezwaar tegen gebruik van naam/functieaanduiding in verslag
- Geluidsopname

Eigenlijke interview (recorder aan, rust, topics behandelen)

Topic 1: Achtergrond geïnterviewde

Beginvraag:

Wat is uw huidige functie en hoelang bent u hierin al werkzaam?

Verder behandelen:

IVLOS/HU:

- Wat is uw relatie tot de instituten/scholen die in dit onderzoek participeren?
- Kunt u mij vertellen wat u al weet over het loket?

Als men er nog totaal niet van gehoord heeft: uitleggen dat het loket een plek zou moeten worden waar alle informatie van HU en UU wat betreft opleiding en professionalisering van onderwijsgevendend beschikbaar is.

Rector:

- Wat is uw relatie tot de instituten/scholen die in dit onderzoek participeren?
- Kunt u mij vertellen wat u al weet over het loket?

Stagecoördinator:

- Aantal stagiaires HU/IVLOS?
- Kunt u mij vertellen wat u al weet over het loket?

Topic 2: Causale relaties

Beginvraag:

Wat is de onderliggende behoefte waarin het loket zou moeten voorzien?

Vervolg vraag:

Welke problemen worden er opgelost aan deze behoefte is voldaan?

Alternatieve vraag:

Wat is volgens u het onderliggende (abstracte) probleem waarvoor het loket een oplossing zou moeten bieden?

Daarna:

- Hoe is deze behoefte ontstaan? OF Wat is volgens u de oorzaak [zijn volgens u de oorzaken] van dit probleem?
- Kunt u zo precies mogelijk aangeven waarom u denkt dat dit de oorzaak is/de oorzaken zijn van het probleem?

Topic 3: Finale relaties

De website www.samenopleiden.nl onlangs aangepast; het is nu voor scholen mogelijk geworden om, naast hun behoefte aan HU stagiaires, ook hun behoefte aan IVLOS stagiaires digitaal door te geven.

Beginvragen:

1. Bent u met deze wijziging bekend?
2. Kunt u zo concreet mogelijk aangeven wat volgens u het belangrijkste effect/resultaat (doel) is van deze aanpassing?

Daarna:

- Welke effecten zouden nog meer op kunnen treden?
- Voor- en nadelen (pos/neg neveneffecten)
- Korte termijn doelen? Oftewel: subdoelen?
- U heeft zojuist het volgens u belangrijkste doel van de interventie genoemd. Sluit dit doel volgens u aan op aanpak van de oorzaak/oorzaken van het probleem?

- Zo ja: is volgens u met deze interventie nu voldaan aan de behoefte voor één loket of zou dit loket ook nog andere concrete einddoelen moeten hebben?
- Zo nee: welk(e) concrete einddoel(en) zou één loket dan wel moeten hebben?

Samenvatten: U denkt dat deze interventie zal leiden tot deze subdoelen en dit concrete einddoel. U bent hiermee wel/niet tevreden. U ziet graag dat één loket ook zou leiden tot deze einddoelen omdat daarmee volgens u de oorzaak van het probleem wordt aangepakt.

Afsluiting

- Verdere vragen?
- Bedankt
- Informatie (scriptie)